

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

της

ΣΟΦΙΑΣ ΝΕΑΡΧΟΥ

Bachelor of Arts στον Ελληνικό Πολιτισμό

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2014

Υποβληθείσα

σε μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων

για την απόκτηση του αυτοτελούς Μεταπτυχιακού Προγράμματος

MASTER OF ARTS στον Ελληνικό Πολιτισμό

© Σοφία Νεάρχου, 2014

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μεταπτυχιακή διατριβή

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου

Εξεταστική Επιτροπή

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου

Ανδρέας Αγαθοκλέους

Διοτίμα Παπαδή

Κοσμήτορας/Διευθυντής Προγράμματος

Διομήδης Μαρκουλής

Σύνθεση εξεταστικής Επιτροπής

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου

Ανδρέας Αγαθοκλέους

Διοτίμα Παπαδή

Περίληψη

Στην πτυχιακή μου εργασία ασχολήθηκα με το συγκεκριμένο θέμα «Η τουρκική εισβολή μέσα από την κυπριακή ποίηση», γιατί θεωρώ ότι αυτός ο σταθμός της κυπριακής ιστορίας είναι ο σημαντικότερος απ' όλη την περίοδο βαναυσότητας που υπέστη η πατρίδα μας στην νεότερη αλλά και παλαιότερη ιστορία της. Σκοπός της μελέτης μου είναι να αναδειχθεί η βαρβαρότητα που υπέστησαν οι Κύπριοι την περίοδο της εισβολής και κατοχής, αλλά και να διαφανούν όλες οι πτυχές του πολέμου καθώς δεν επηρέασε μόνο σωματικά τον λαό αλλά και πνευματικά και ψυχικά.

Η βασική πηγή πληροφοριών για τη συγκεκριμένη εργασία είναι διάφορα βιβλία της κυπριακής ιστορίας αλλά και σχόλια ανθρώπων που ασχολήθηκαν με την κυπριακή ποίηση. Οι κύπριοι ποιητές μέσα από μια μεγάλη γκάμα ποιημάτων τους εξέφρασαν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για τα όσα επέφερε η τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Άλλοι θεώρησαν ορθότερα να ασχοληθούν με τα αίτια της εισβολής, άλλοι με τα αποτελέσματά της κι άλλοι με τα σημερινά θραύσματα που ακολουθούν τα κατάλοιπα της εισβολής.

Στη συγκεκριμένη μελέτη γίνεται αναφορά σε 10 ποιητές, οι οποίοι έγραψαν για την εισβολή και κατοχή. Μέσα από τα ποιήματά τους διακρίνει κανείς τις σκέψεις και τους προβληματισμούς τους αλλά και μια άλλη οπτική γωνία του θέματος. Άλλοι σχολιάζουν την καταστροφή της φύσης, άλλοι τις προηγούμενες ομορφιές της πατρίδας μας, άλλοι τον χαμό του κόσμου κι άλλοι τις συνέπειες που άφησε πίσω της η εισβολή σε ψυχικό και ψυχολογικό επίπεδο. Δείχνουν το ανθρώπινο στοιχείο και την τελική κατάληξη, είτε των ηρώων, είτε των «εχθρών» μέσα από περιγραφές προσώπων και καταστάσεων. Η πρώτη αντίδραση των ποιητών στα γεγονότα είναι ο θρήνος των ερειπίων, ο πόνος και η πίκρα για τη συμφορά που βρήκε τον τόπο.

Καταλήγοντας θέλω να τονίσω ότι η μελέτη μου αυτή σκοπεύει να αναδείξει την τραγικότητα της κατάστασης από τη μια αλλά και τις άγνωστες πτυχές του προβλήματος καθώς οι συνέπειες της εισβολής δεν είναι μόνο οι νεκροί και οι καταστροφές αλλά και οι ελλείψεις που παρατηρούνται στη συνέχεια, όπως π.χ. η απουσία ενός πατέρα από τον γάμο της κόρης του, από τη χαρά του παιδιού του. Είναι σημαντικό να αναγνωρίζει ο καθένας μας τους

ανακάλυτους δεσμούς της πατρίδας μας και να προσπαθεί να αναλογιστεί το μέγεθος της καταστροφής που συντελέστηκε το 1974 έστω κι αν δεν το έζησε.

Θέλω να πιστεύω, κι αυτό προσπαθώ να πετύχω και μέσα από τη μελέτη μου πώς όσα χρόνια κι αν περάσουν, ο κάθε Κύπριος πολίτης δεν θα ξεχάσει αυτό το τραγικό συμβάν για την πατρίδα και θα προσπαθεί να τιμά τους πεσόντες αλλά και να καταδικάζει τους υπαιτίους. Το ότι κάθε καλοκαίρι οι μνήμες επιστρέφουν στις μαύρες εκείνες μέρες του 1974, που σκόρπισαν στον τόπο μας την καταστροφή με τις χιλιάδες τους πρόσφυγες, νεκρούς και αγνοούμενους της κυπριακής τραγωδίας είναι ένα στοιχείο που δημιουργεί οδύνη και πόνο ανείπωτο αλλά και πληγές που παραμένουν ακόμη ανοικτές, όπως αυτές των συγγενών των αγνοουμένων μας. Χρέος όλων μας είναι να διαφυλάξουμε αυτή την ιστορική πραγματικότητα και να αντιληφθούμε πώς μόνο με ομόνοια και ομοψυχία μπορεί κανείς να πετύχει για τον τόπο του και να αποκρούσει το πάλαι ποτέ εχθρό.

Abstract

My dissertation is based on “The Turkish invasion through the Cypriot poetry”, because I believe that this part of Cyprus history is important as it reflects the cruelty that the Cypriot people suffered during the invasion. Thus, the purpose of my study is to reflect the cruelty that Cypriots suffered during the invasion and show all the aspects of the war, as it hadn’t affect the people only physically but spiritual and mentally as well.

The main resources of information regarding my dissertation are based on numerous books of the Cyprus history as well as from personal experience of people who had deal with the Cyprus poetry in relation to this issue. Within a large scale of poems, Cypriots poets expressed their thoughts and emotions of the impacts of the Turkish invasion in the island.

In my study, 10 different poets are being mentioned who wrote for the invasion and occupation. Within their poems the reader can easily distinguish the thoughts and concerns of the poets, and simultaneously having another scope of view. Some deal with the natural disaster, some others with the killing of innocent people, while others are dealing with the lost beauty of our country and the consequences that the invasion left behind in psychological field. The poems show the human together the ending of both sides’ (heroes and enemies) through the description of people and events. The main response of the poets has to do with the ruins, pain and suffering which has happened during the said period.

To conclude, I want to underline that the purpose of this study is to show the tragedy on the one side, and to reveal unknown aspects of the problem on the other. The consequences of the invasion are not only death and the physical disaster, but the luck that is being observed afterwards, for example the absence of the father from his daughter wedding, or from his child’ happiness. It is important to each and every one of us to recognize the powerful bond to our country, and at least try to imagine the dimension of the disaster which took place in 1974 even if he didn’t live then.

Αφιέρωση

Την προσπάθειά μου αυτή θα ήθελα να την αφιερώσω σε όλους τους αγνοούμενους και τους νεκρούς που έπεσαν για χάρη της πατρίδας μου. Μέσα από τα μηνύματα των ποιημάτων θα παραμείνει άσβεστη η μνήμη τους και η φλόγα της επιστροφής στις πατρογονικές μας ρίζες θα κρατεί καλά, δείχνοντας έτσι ότι οι κόποι τους ανταμείβονται.

Ευχαριστίες

Με την ευκαιρία της εκπόνησης αυτής της μελέτης θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην οικογένειά μου, για τη συμπαράσταση που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της ολοκλήρωσης των σπουδών μου αλλά και στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου για τις απαραίτητες πληροφορίες και τη βοήθεια στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Πίνακας Περιεχομένων

Η τουρκική εισβολή μέσα από την κυπριακή ποίηση	
Εισαγωγή.....	11
Ιστορικό πλαίσιο	13
Κεφάλαιο 1: ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΠΟΥ ΕΓΓΡΑΨΑΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ	17
1.1. Κώστας Μόντης	17
1.2. Κύπρος Χρυσάνθης.....	19
1.3. Παντελής Μηχανικός.....	20
1.4. Κυριάκος Χαραλαμπίδης	21
1.5. Μιχάλης Πασιαδής.....	23
1.6. Γ.Φ. Περίδης	24
1.7. Θεοδόσης Νικολάου.....	25
1.8. Κλαίρη Αγγελίδου.....	26
1.9. Πάνος Ιωαννίδης	26
1.10. Λεύκιος Ζαφειρίου	27
Κεφάλαιο 2: ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ	29
2.1. Της εισβολής, Κώστα Μόντη.....	29
2.2. Ονήσιλος, Παντελή Μηχανικού.....	31
2.3. Στα στέφανα της κόρης του, Κυριάκου Χαραλαμπίδη	36
2.4. Στερνός Λόγος, Κλαίρη Αγγελίδου.....	41
2.5. Σας περιμένουμε, Μιχάλη Πασιαρδή.....	44
2.6. Ένα τραγούδι για τον Ριμαχό, Παντελή Μηχανικού.....	46
2.7. Πενταδάκτυλος, Λεύκιου Ζαφειρίου	49
ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ.	51
Παραρτήματα.....	53
Βιβλιογραφία.....	61

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η κυπριακή ποίηση έχει αίμα μέσα της», αναφέρει ο ποιητής Νικηφόρος Βρεττάκος. Είναι αλήθεια ότι η πιο πάνω φράση αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα της κυπριακής ιστορίας καθώς η κυπριακή ποίηση συνδυάζεται άμεσα με μια μορφή ήττας, κατάκτησης, πόνου, θλίψης πάντα όμως εμπερικλείοντας κάποιες στιγμές περηφάνιας για τους ανθρώπους και τον πολιτισμό της.

Μελετώντας την κυπριακή ποίηση, οποιασδήποτε χρονολογίας, αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο πόνος και η θλίψη, αλλά και τα προμηνύματα για το 1974 υπήρχαν από πολύ παλιά. Το χαρακτηριστικό στοιχείο της προφητείας σε μερικά ποιήματα ήταν τόσο έντονο που έκανε τον κάθε Κύπριο να αντιληφθεί ότι το κακό έρχεται. Παρ' όλο που τα πράγματα ήταν ολοφάνερα, κανείς δεν έκανε κάτι και παρ' όλο που φαίνεται ότι οι Κύπριοι περίμεναν το κακό έμειναν με σταυρωμένα τα χέρια με αποτέλεσμα να επέλθει η σημερινή κατάσταση.

Το θέμα της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο είναι κάτι που αφορά όλους τους Κύπριους πολίτες. Σημαντική είναι η μεταφορά των ποιητών στο τοπίο της εισβολής. Εξάλλου οι ποιητές δεν έγραψαν ιστορία. Η ιστορία γράφεται πάντοτε μόνη της. Χωρίς τους ποιητές, χωρίς τους ιστορικούς. Οι ποιητές απλά μετουσιώνουν την ιστορία, τον πόνο, την αλήθεια, σε κάτι ανώτερο. Σε κάτι που θα μείνει. Με την ποίηση, ο πόνος του ενός εντάσσεται στον πανανθρώπινο πόνο και βρίσκει τη θέση του στη συλλογική συνείδηση. Η ποίηση ξεκινά από κάτι επίγειο για να ξεφύγει από αυτό, για να προχωρήσει προς το άπειρο και να ανέβει ως εκεί που οι δεσμοί δεν θα υπάρχουν πια, κανενός είδους δεσμοί. Η ποίηση βρίσκεται εκεί, ένα μόνο βήμα κάτω από την αιωνιότητα, κάτω από το ουράνιο.

Σκοπός της μελέτης είναι να μεταφερθεί μέσα από τη διαφορετικότητα του κάθε Κύπριου ποιητή μια διαφορετική ματιά για τα θέματα της εισβολής. Άλλοι ποιητές παρουσιάζουν την εισβολή μέσα από τα αποτελέσματά της, άλλοι μέσα από τις προφητείες τους για την έκρηξή της, άλλοι μέσα από την κοινωνική διάσταση των πραγμάτων και τα προβλήματα που άφησε σε αυτούς που έμειναν πίσω.

Το δράμα έγκειται στην εκμετάλλευση των ποιητών και στο ξεζούμισμά τους για να βρει κάποιου είδους λυτρωμό η ιστορία μας. Οι ποιητές μόνο δίνουν και δίνονται. «Οι κορφές δεν κρατούν τίποτα για τον εαυτό τους», θυμίζει ο Μόντης.

Σήμερα, 40 χρόνια μετά το τραγικό αυτό γεγονός, βλέπουμε την αδικία στο μεγαλείο της. Ο κάθε Κύπριος προσπαθεί να αντισταθμίσει τα προβλήματα με τα θετικά για να μπορέσει να επιβιώσει. Ο κάθε Κύπριος πληγώνεται από τον χαμό της παρουσίας του, των γονιών του, των παιδιών του. Αναπολεί στιγμές που έζησε πριν την εισβολή και νοσταλγεί τα παιδικά του χρόνια.

Αυτό θα μεταφέρω μέσα από την εργασία μου στον κάθε αναγνώστη, ο οποίος διαβάζοντας τα πιο κάτω θα μπορέσει να αντιληφθεί πως βίωναν οι άνθρωποι την εισβολή και πόσο διαφορετικά μπορεί κανείς να αφογκραστεί τα τεκnenώμενα της εποχής με αλλιώτικο τρόπο από τον διπλανό του.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η τουρκική εισβολή αποτελεί την πιο μαύρη σελίδα της ιστορίας της Κύπρου. Από έκτοτε η Κύπρος ήταν μήλον της έριδος για πολλούς λαούς. Ωστόσο, η πρόσφατη ιστορία αποτελεί το πιο τραγικό κομμάτι που συμπληρώνει το παζλ της τραγικότητας της Κύπρου. Για να φθάσει κανείς να αντιληφθεί τους λόγους για τους οποίους έγινε αυτό το κακό, θα πρέπει να ανατρέξει στο πρόσφατο παρελθόν, στην ανεξαρτησία της Κύπρου.

16^η Αυγούστου 1960. Με τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου η Κύπρος ανακηρύχτηκε τυπικά ανεξάρτητη και κυρίαρχη Δημοκρατία. Τα πρώτα χρόνια της δημοκρατίας περιβάλλονται από καχυποψία ανάμεσα στις δύο κοινότητες, γεγονός που αποτελεί τροχοπέδη στην ομαλή διακυβέρνηση και εφαρμογή του Συντάγματος. Ενός συντάγματος που πολλά στοιχεία του το καθιστούσαν δυσλειτουργικό.¹

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος επιδιώκει την αλλαγή των αρνητικών στοιχείων των Συμφωνιών. Ωστόσο, τα 13 σημεία που προτάθηκαν για αλλαγή δεν εισακούστηκαν από την τουρκική πλευρά. Οι απειλές της Τουρκίας για εισβολή στο νησί όλο και αυξάνονταν. Το 1963 είχαν ήδη αρχίσει οι διακοινοτικές ταραχές, όπως έμειναν γνωστές, καθώς η Τουρκία φαινόταν όλο και περισσότερο να διαχωρίζει τη θέση της από το νόμιμο κράτος αποσχίζοντας τα μέλη της από την κυβέρνηση και δημιουργώντας δική τους προσωρινή κυβέρνηση, που η μετεξέλιξή της οδήγησε στο σημερινό Ψευδοκράτος. Το 1964 η τουρκική κυβέρνηση κάνει πιο έντονες τις απειλές της με στρατιωτική επέμβαση, ενώ τουρκικά αεροπλάνα βομβάρδισαν το νησί. Οι συγκρούσεις αυξήθηκαν ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Τα όσα επακολούθησαν μέχρι και το 1967 προκάλεσαν τεράστια προβλήματα και στοίχισαν τις ζωές αρκετών συνανθρώπων μας.²

Την ίδια περίοδο στην Κύπρο παρατηρούνται διάφορα αντιδραστικά στοιχεία, τα οποία εξοπλίστηκαν από τρομοκρατικές ομάδες. Πιο γνωστή ήταν η τουρκοκυπριακή τρομοκρατική οργάνωση TMT η οποία προέβαινε σε δολοφονίες πολιτών σπέρνοντας το μίσος. Παράνομες ενέργειες συνέβησαν και στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Με την υιοθέτηση της «γραμμής

¹ Παπαδημητρίου Γ., (1967). Το συνταγματικό πρόβλημα στην Κύπρο, σελ. 36-37.

² Παπανουσόπουλος Α., (2008). Νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Κύπρου, σελ. 47.

του εφικτού» από τον Μακάριο πολλές παράνομες οργανώσεις ξεπήδησαν και προσπάθησαν να τον ανατρέψουν.

Μια πρώτη παράνομη οργάνωση ήταν το «Εθνικό μέτωπο», το οποίο το 1970, προβαίνει σε δολοφονία του Πολύκαρπου Γιωρκάτζη και απόπειρα δολοφονίας εναντίον του Μακαρίου του Γ', η οποία αποτυγχάνει.

Έπειτα διενεργείται εκκλησιαστικό πραξικόπημα, από τρεις μητροπολίτες, οι οποίοι απαιτούσαν την παραίτησή του από το ιεραρχικό του αξίωμα προβάλλοντας την αξίωση ότι δεν συνάδουν τα δύο του αξιώματα, πολιτικό και εκκλησιαστικό. Ο Μακάριος τους τιμωρεί καθαιρώντας τους.

Τον Αύγουστο του 1971 η ΕΟΚΑ Β' δίνει το στίγμα της. Παραπλανεί τον κόσμο διαλαλώντας τη συνέχιση του αγώνα της ένδοξης πρώτης ΕΟΚΑ για Ένωση με την Ελλάδα. Πολύ πονεμένη ιστορία για την Κύπρο η Ιδέα της Ένωσης αφού ήταν ο μεγάλος πόθος για τον απλό λαό που δεν επιτεύχθηκε ποτέ. Αυτό έμελλε να αποπροσανατολίσει τον κόσμο ο οποίος με το άκουσμα της ΕΟΚΑ πίστεψε ότι ο σκοπός της οργάνωσης θα ήταν ίδιος με το σκοπό της πρώτης οργάνωσης που απελευθέρωσε το νησί από τους Άγγλους. Πιο πιστευτή έγινε καθώς ο αρχηγός ήταν ο στρατηγός Διγενής, αρχηγός και της πρώτης ΕΟΚΑ.

Το φθινόπωρο του 1973 κορυφώνεται η κρίση στις σχέσεις του Γ. Γρίβα και του δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου. Η αντιπαράθεση μεταξύ Γρίβα και Γ. Παπαδόπουλου φαίνεται ότι ήταν αποτέλεσμα από την μια της αλλαγής γραμμής της χούντας αναφορικά με τη λύση του κυπριακού, στήριξης των ενδοκυπριακών συνομιλιών που βρίσκονταν σε εξέλιξη και της εγκατάλειψης της σκληρής γραμμής για ένωση (στην ουσία διπλή ένωση), και από την άλλη της απροθυμίας να στηρίξει υλικά και άλλως πως την ΕΟΚΑ Β'.

Το καθεστώς της Αθήνας τον Αύγουστο 1973 κάλεσε τον Γ. Γρίβα να διαλύσει την παράνομη οργάνωση ΕΟΚΑ Β' και να επιστρέψει στην Αθήνα. Σταμάτησε ακόμα η χρηματοδότηση της οργάνωσης. Δια της επιστολής του ο Στρατηγός Γρίβας (15.4.1973) απέρριψε το αίτημά τους και συνέχισε.³

³ Παναγιωτάκος Κ. (1982). "Στη Πρώτη Γραμμή Αμύνης", Εφημερίδα, Αθήναι.

Με τον θάνατο του Γρίβα τον Ιανουάριο του 1974, ο Αρχ. Μακάριος παρεχώρησε πλήρη αμνηστία σε όλα τα καταζητούμενα στελέχη της ΕΟΚΑ Β΄ και απέλυσε από τις φυλακές όλους τους κρατούμενους, ως μια χειρονομία καλής θέλησης και τερματισμού της αντιπαράθεσης. Αρκετούς μήνες μετά το θάνατο του αρχηγού της, η οργάνωση συνέχισε τη δράση της. Το γεγονός αυτό κατέδειξε ότι υποκινείται καθαρά από τη χουντική τότε Ελλάδα και κάποιους αξιωματικούς της στην Κύπρο.

Η κατάρρευση της χούντας το 1974 άφησε πίσω της τεράστιο τραύμα. Το 36% του Κυπριακού εδάφους στον τούρκο εισβολέα. Κι άφησε εμάς έρμαιο στα χέρια των βαρβάρων να υποφέρουμε και να διχαζόμαστε με κάθε ασήμαντη αφορμή. Ένα παράπονο που θα το κουβαλούμε για πάντα στις καρδιές μας.

Πρωινό 15^{ης} Ιουλίου 1974. Ο πρόεδρος Μακάριος με καθυστέρηση είκοσι λεπτών φθάνει στο προεδρικό για να υποδεχτεί ομάδα φιλοξενουμένων παιδιών από την Αίγυπτο. Ένα παιδάκι αρχίζει να τον προσφωνεί χωρίς να ξέρει ότι τα άρματα μάχης είχαν κιόλας ξεκινήσει για το δικό τους σκοπό.⁴

Ωρα 8.30. Τα άρματα της μάχης είχαν κιόλας πάρει τη θέση τους γύρω από το προεδρικό μέγαρο, το ραδιοφωνικό ίδρυμα Κύπρου, το στρατόπεδο του εφεδρικού, την αρχή τηλεπικοινωνιών Κύπρου και το αρχηγείο αστυνομίας.

Οι δυνάμεις του στρατού καταλαμβάνουν το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου και διατυμπανίζουν αλαζονικά ότι ο Μακάριος είναι νεκρός. Το βράδυ ο Νίκος Σαμψών ανακοινώνει ότι αναλαμβάνει την προεδρία του κράτους.

Ο Μακάριος καταφέρνει να ξεφύγει σαν από θαύμα. Μεταφέρεται στην Πάφο όπου διανυχτερεύει στη Μητρόπολη. Από κει αργά το βράδυ απευθύνει διάγγελμα προς τον κυπριακό λαό μέσα από πρόχειρο τοπικό ραδιοφωνικό πομπό.

Το προδοτικό πραξικόπημα έδωσε τελικά την αφορμή στην караδοκούσα Τουρκία να εισβάλει στην Κύπρο.

⁴ Εφημερίδα Ελεύθερη Κύπρος φ.6-5-1979

20 Ιουλίου 1974. Το κακό ολοκληρώνεται. Οι άλλοτε καταγάλανες θάλασσες του νησιού μας, γεμίζουν με τουρκικά πλοία ενώ η Τουρκία διακηρύσσει ότι διεξάγει ειρηνευτική επιχείρηση για να διασώσει την τουρκική μειονότητα στην Κύπρο.

Τα παλικάρια της Κύπρου καλούνται και πάλι να πάρουν τη θέση των τριακόσιων του Λεωνίδα και να αντιμετωπίσουν τις ορδές των εχθρών. Η θυσία τους ήταν τεράστια. Μέσα στην αποδιοργάνωση και το χάος των ημερών, οι άγνωστοι αγωνιστές ήρωες της κυπριακής γης ποτίζουν και πάλι το άγιο χώμα της Κύπρου με το αίμα τους.

Ο αγώνας ήταν άνισος. Η Τουρκία που ποτέ δε φημιζόταν για τα δημοκρατικά της στοιχεία, καταπάτησε τη συμφωνία και επέβαλε τη χαριστική βολή. 14 Αυγούστου εισέβαλε ξανά και ολοκλήρωσε το έργο της, την κατάληψη του 36% του εδάφους του νησιού μας αλλά και τον ξεριζωμό χιλιάδων οικογενειών από τον τόπο τους. Η φημισμένη Αμμόχωστος παίρνει κι αυτή τη θέση της στα χέρια των κατακτητών. Οι πληγές ορισμένων ανθρώπων δεν έχουν επουλωθεί ακόμη και 38 χρόνια μετά. Οι τραυματίες κι οι αιχμάλωτοι, όλοι οι ζωντανοί που διάβηκαν ανάμεσα στα λιωμένα σίδερα και τις σφαίρες, που άκουσαν να σφυρίζουν βασανιστικά περνώντας τους όλμους είναι άγνωστοι ήρωες της ιστορίας μας. Υπάρχουν άνθρωποι που μεταφέρθηκαν στα βάθη της Ανατολής ως αιχμάλωτοι πολέμου. Πολλοί από αυτούς θεωρούνται ακόμη αγνοούμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΠΟΥ ΕΓΡΑΨΑΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ

Για την τουρκική εισβολή έγραψαν πολλοί ποιητές. Άλλοι αναφέρθηκαν στο κομμάτι αυτό της ιστορίας πριν να συμβεί σαν προφητεία και άλλοι μετά την εισβολή. Ωστόσο ο καθένας μετέφερε αυτό που ήθελε να πει με διαφορετικό τρόπο. Όπως θα διαφανεί πιο κάτω άλλοι ποιητές έβλεπαν το πρόβλημα μέσα από τα κοινωνικά προβλήματα της μετέπειτα εποχής. Άλλοι επικεντρώνονταν στα αίτια που προκάλεσαν την εισδοχή των τούρκων στο νησί. Άλλοι επικεντρώνονταν στις επιπτώσεις που επέφερε το τέλος της εισβολής.

Μετά από πολλή μελέτη κατέληξα στους πιο κάτω ποιητές οι οποίοι έγραψαν χαρακτηριστικά ποιήματα για την εισβολή του 1974.

1.1.Κώστας Μόντης

Γεννήθηκε το 1914 στην κατεχόμενη σήμερα Αμμόχωστο, παιδί του Θεόδουλου Μόντη και της Καλομοίρας Μπατίστα. Στα 18 του έφυγε για την Αθήνα για να σπουδάσει νομική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Επέστρεψε στην Κύπρο το 1937. Συνέβαλε στον Κυπριακό Απελευθερωτικό Αγώνα (1955-59) συμμετέχοντας ως πολιτικός καθοδηγητής των μελών της ΕΟΚΑ. Η βάρβαρη τουρκική εισβολή του 1974 πόνεσε τον Κώστα Μόντη και τον στιγμάτισε, δεν έχασε όμως στιγμή την αισιοδοξία και την αγωνιστικότητά του. Γεννημένος στην Αμμόχωστο με καταγωγή από την Λάπηθο και παντρεμένος στο Μόρφου η τουρκική εισβολή τον άφησε «γυμνό υλικά» όχι όμως και «πνευματικά». Η αισιοδοξία και η αγωνιστικότητα, αλλά και το παράπονο, η αδικία, ο ξεριζωμός, τα βάσανα της Κύπρου αποτυπώθηκαν στους στίχους του με μια θλιμμένη αισιοδοξία, μ' ένα πικρό χαμόγελο, με μια πληγωμένη εθνική υπερηφάνεια.⁵

Σε συνομιλία του με φοιτητές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου το 1988 είχε πει: «Από μιας απόψεως στους λογοτέχνες ο πόνος είναι έμπνευση. Η χαρά δεν εμπνέει. Εμπνέει η λύπη. Πρέπει να πληρώσεις. Για να συγκινήσεις τον αναγνώστη σου, πρέπει να κλάψεις εσύ δέκα φορές για να κλάψει εκείνος μία. Πρέπει δέκα φορές να τρανταχτείς για να τρανταχτεί

⁵ Μόντης Κ., (1987). Άπαντα Α', σελ. 38-50

εκείνος μία. Και όλα αυτά, και τις επιτυχίες και όλα, θα τις πληρώσεις. Θα έρθουν ώρες που εκ των υστέρων θα τις πληρώσεις πολύ ακριβά!».

Ο Κώστας Μόντης έφυγε με τον πόνο και την πίκρα που μας άφησε εκείνο το καλοκαίρι του 1974. Εκείνες τις μέρες του Ιουλίου και Αυγούστου του 1974 ο ποιητής της επανάληψης, τις ζούσε για τα υπόλοιπα 30 χρόνια της ζωής του, τις επαναλάμβανε στη σκέψη του και στους στίχους του.

Η ποίηση του Κώστα Μόντη (1914-2004) διακρίνεται για το καίριο και την αλήθεια των εκφερόμενων διαπιστώσεων, καθώς ο ποιητής επιδιώκει όχι το λυρισμό ή τις ωραιοποιήσεις, αλλά την καταγραφή της πραγματικότητας με όλη την πιθανή σκληρότητά της. Σημαντικό μέρος των ποιημάτων του, άλλωστε, αναφέρεται στην τουρκική εισβολή και τον βαρύτατο αντίκτυπο αυτής στη ζωή των Κυπρίων. Από τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Μόντη είναι η επανάληψη. Η επιγραμματικότητα και η συμπύκνωση των λόγων του είναι ένα καινούριο εκφραστικό στοιχείο που εμφανίζει μεταγενέστερα αλλά υπάρχει σε όλες σχεδόν τις ποιητικές του συνθέσεις.

Ο Μόντης συνηθίζει να προσωποποιεί τα πάντα στην ποίησή του. Σαν να ζει μέσα σε μια εμψυχωμένη φύση, απευθύνεται και κουβεντιάζει με τα δέντρα, με τα βουνά, με τα πουλιά, με τη γη, τον ήλιο, τη θάλασσα. Προσωποποιεί ακόμα και αφηρημένες έννοιες, όπως η ζωή, ο θάνατος, η «Ένωση», η ελπίδα, η ελευθερία, η ποίηση. Άλλοτε απευθύνεται σε δεύτερο πρόσωπο στο νου, στην καρδιά και πολύ συχνά στους ίδιους τους στίχους του σαν να είναι κάτι αυθύπαρκτο, κάτι έξω από εκείνον.

Μια ερμηνεία του πολύ έντονου αυτού χαρακτηριστικού της ποίησης του Μόντη δίνει ο Μιχάλης Πιερής: «Από τα ρητορικά μέσα εκείνο που κατέχει την πρώτη θέση στην ποιητική έκφραση του Μόντη και παίζει, νομίζω, ένα πολύ σοβαρό και σπουδαίο ρόλο στην όλη λειτουργία της ποίησής του, είναι η προσωποποίηση (...) Έχω τη γνώμη πως μέσα στο έργο του Μόντη, το ρητορικό αυτό μέσο ανανεώνεται σε τέτοιο σημείο, ώστε να μεταδίνει καινούργια πράγματα που οπωσδήποτε δεν τα είχαμε προηγουμένως – ιδιαίτερα στην κάπως απλοϊκή παλαιότερη χρήση του. Και δε μου φαίνεται καθόλου περίεργο που ο Μόντης οδηγήθηκε σ' ένα σχήμα σαν αυτό (κάπως αγνοημένο από αρκετούς «σοβαρούς» συγγραφείς,

αφού θεωρείται το κατ' εξοχήν σχήμα της λαϊκής ή ακόμα της παιδικής λογοτεχνίας στην καλύτερη περίπτωση του δημοτικού τραγουδιού) για να στηρίξει επάνω του ένα μέρος της εκφραστικής του προσπάθειας».

Πολλοί στίχοι του Μόντη εκφράζουν το πικρό συναίσθημα από τη διάψευση και αποτελούν μια διαμαρτυρία τόσο για προσωπικά του βιώματα, όσο και για την κατάληξη των αγώνων της Κύπρου, προπάντων εξαιτίας της τουρκικής εισβολής, αλλά και γενικότερα για το εφήμερο του ανθρώπου, για τη συντομία και τις αντιφάσεις της ζωής, τον πόλεμο, τον πρόωρο και άδικο θάνατο.

1.2.Κύπρος Χρυσάνθης

Ο Κύπρος Χρυσάνθης, υπήρξε γενικότερα μια σημαντική μορφή όχι μόνο της φιλολογικής αλλά και της κοινωνικής και εθνικής ζωής της Κύπρου. Γεννήθηκε το 1915 και σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών ενώ άσκησε το επάγγελμα αυτό ως κοινωνικό λειτούργημα, με ανθρωπιά και υψηλό αίσθημα καθήκοντος. Η ποίησή του διαπνέεται από αγάπη για την Ελλάδα και την Κύπρο ωστόσο χωρίς αφηγηματικό φόρτο, αφηγείται κυρίως ανθρώπινες ιστορίες της κυπριακής ζωής. Ιδιαίτερα τον συγκίνησαν τα δραματικά γεγονότα που ξεδιπλώθηκαν με την τουρκική εισβολή. Οι σφαίρες του τουρκικού στρατού έφταναν μέχρι το σπίτι του στην παλιά Λευκωσία και η αγωνία για την μοίρα του στρατιώτη γιου του, που του τον είχαν παρουσιάσει για σκοτωμένο, ενώθηκε με την μοίρα των τραυματιών που περιέθαλπε. Με το τέλος των εχθροπραξιών, ο Κύπρος Χρυσάνθης αρχίζει να γράφει ποιήματα και πεζά εμπνευσμένα από την εμπειρία του πολέμου. Οι μάχες, όπως τις έζησε ο γιος του και οι άλλοι τραυματίες –γεμάτες με απώλειες παιδικών φίλων, προδοσίες, ηρωισμό– γεμίζουν τις σελίδες του έργου του. Το βάρος της ανοικοδόμησης της Κύπρου μετά το 1974 τον βαραίνει ιδιαίτερα και τον γεμίζει ευθύνη. Οι πνευματικοί άνθρωποι, πιστεύει, πρέπει να φέρουν αυτό το βάρος. Τα ποιήματα του κυμαίνονται κυρίως σε χαρακτηριστικά παραδοσιακού λυρισμού, με μια συνάντηση της δημώδους λογοτεχνίας και φτάνουν σε ώριμους στίχους μιας νεωτεριστικής γραφής.⁶

⁶ Ορφανίδης Ν. και συν., (2006). Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας, σελ. 119

1.3.Παντελής Μηχανικός

Ο Παντελής Μηχανικός γεννήθηκε στα Λιμνιά της επαρχίας Αμμοχώστου το 1926. Φοίτησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο της πόλης και στην Αμερικάνικη Ακαδημία της Λάρνακας. Από το 1949 μέχρι και τον θάνατό του εργάστηκε ως υπάλληλος στο Τμήμα του Τελωνείου. Η εμφάνισή του στη λογοτεχνία έγινε το 1952, μέσα από το περιοδικό «Κυπριακά Γράμματα». Επηρεάστηκε άμεσα ως προς τη διαμόρφωσή του ως ποιητή, μέσω του διαλόγου του με την ποίηση του Γ. Σεφέρη και του Τ.Σ. Έλιοτ. Ο λόγος του είναι λιτός, καίριος και πυκνός, ενώ γίνεται σταδιακά ασθματικός και πολλές φορές καταγγελτικός, καθώς η απομυθοποίηση των κυρίαρχων προτύπων ηθικής στάσης, ζωής και συμπεριφοράς τον φορτίζει με μια πικρή οργή και μια ρεαλιστική απογύμνωση, που φτάνει συχνά μέχρι την ειρωνεία και τον σαρκασμό. Έτσι, η προσωπική αίσθηση της ιστορίας μεταγράφεται σε συλλογική οδυνηρή εμπειρία και η κυπριακή τραγωδία προβάλλει ανάγλυφη στο σκηνικό της ποίησής του.⁷

Τα προσωπικά του βιώματα και τα συναισθήματά του, καθώς και η υπαρξιακή του αγωνία για τα γεγονότα της ζωής είναι μερικά από τα στοιχεία που χρησιμοποιεί στην ποίησή του. Παράλληλα, ασκεί μίαν ανελέητη κριτική για τις πολιτικές και κοινωνικές καταστάσεις που επικρατούν στην Κύπρο. Πίσω από την ποίησή του κρύβεται η αγωνία για την τύχη της Κύπρου καθώς προμαντεύει προφητικά μέσα από τους στίχους του τα δεινά που η πραγματικότητα ανέδειξε σε αλήθειες για την Κύπρο.

Για να πετύχει τα πιο πάνω χρησιμοποιεί νεωτεριστικά στοιχεία όπως, σύμβολα, αινιγματικότητα και άλλα, για να μπορέσει να εκφράσει πιο παραστατικά τις σκέψεις του. Η ποίηση του έχει ένταση, κυνισμό, είναι γεμάτη απογοητεύσεις και τύψεις και είναι με τρόπο συγκλονιστικό βαθύτατα σκεπτόμενη και προφητική. Τα στίγματα της τουρκικής εισβολής τον έκαναν να επαναπροσδιορίσει μέσα από την ποίησή του την ανάγκη για ζωή και την ουσία της ζωής.

Ένα από τα πιο γοητευτικά και κυρίως γόνιμα στοιχεία στην ποιητική του Μηχανικού είναι η τεχνική της προοπτικής, δηλαδή ο αφηγηματικός τρόπος με τον οποίο επιλέγει ο δημιουργός για να φωτίσει και να παρουσιάσει το θέμα του. Παράλληλα και συμπληρωματικά η ειρωνεία

⁷ Ορφανίδης Ν. και συν., (2006). Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας, σελ. 137-140

(...) αποτελεί επίσης βασικό κλειδί για να προσεγγίσουμε και να κατανοήσουμε την ποιητική κατάθεσή του. Άλλα στοιχεία της τεχνικής του Μηχανικού είναι η στέρεα γραφή, τα λιτά εκφραστικά μέσα, η γνήσια έμπνευση. Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Σεφέρη για τα πρώτα ακόμα ποιήματα του Μηχανικού, για τα οποία του γράφει: «Έχετε συχνά μια δική σας όψη των πραγμάτων. Αυτό είναι που μ' έκανε να σταματήσω όταν πρώτη φορά διάβασα στίχους σας.» Επισημαίνουμε ακόμα ως στοιχεία της τεχνικής του την επανάληψη (δέκα χιλιάδες μέλισσες) το λακωνικό τέλος (κάποτε ένας στίχος-κατακλείδα που απαρτίζεται από μια μόνο λέξη), το διασκελισμό και τη χρήση της παρένθεσης.

Χαρακτηριστικά στοιχεία της ποίησής του αποτελούν, επίσης, η λιτότητα, η συμπύκνωση νοημάτων, οι υπερρεαλιστικές εικόνες, η διαύγεια στην έκφραση, η φιλοσοφική θεώρηση της ζωής, το τραγικό στοιχείο και η ειρωνεία. Οι ομοιοκαταληξίες, οι συνιζήσεις, οι φραστικές εκπλήξεις, η επανάληψη λέξεων – φράσεων έχουν βοηθητικό ρόλο στο σπάσιμο της μονοτονίας της πεζολογικής αφήγησης. Ποτέ δεν έχουν τη βαρύτητα αυτοσκοπού στην ποίησή του. Βαρύτητα έχει το μήνυμα κι αυτό φωτίζεται με σύμβολα.

1.4.Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης είναι ένας από τους σημαντικότερους ποιητές της Κύπρου, ο οποίος έγραψε αρκετά ποιήματα γνωστά για την κυπριακή ιστορία. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κύπρο το 1940. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ενώ παρακολούθησε μαθήματα θεάτρου στην Αθήνα και ειδικεύτηκε σε θέματα ραδιοφωνίας στο Μόναχο. Εργάστηκε ως φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση και για τρεις δεκαετίες στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, απ' όπου αφυπηρέτησε ως Διευθυντής Ραδιοφωνίας. Μεγάλο μέρος της ποίησης του, απηχεί στην τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974 με συνέπεια και την κατοχή του μισού σχεδόν νησιού. Ο ίδιος είναι ένας από τους πρόσφυγες, μια και το χωριό στο οποίο μεγάλωσε, βρίσκεται στην κατεχόμενη Κύπρο.⁸

Ο κύπριος ποιητής διέθετε πολύπλευρη μόρφωση και καλλιτεχνική παιδεία, με αποτέλεσμα να αποδίδει όλα αυτά τα πολιτισμικά ενδιαφέροντά του και στην ποίησή του. Μέσα από την

⁸ Kyriakoscharalambides.blogspot.gr.

τραγικότητα της ιστορίας της Κύπρου, μετέφερε το δείγμα της εποχής όπως ο ίδιος το έζησε και το βίωσε και όπως τα αποτελέσματα της εισβολής επηρέασαν την προσωπικότητα.

Η ποίησή του είναι βαθυστόχαστη και περίπλοκη, απαιτώντας ένα εξασκημένο αναγνωστικό κοινό. Έχοντας στις «αποσκευές» του τις γνώσεις Ιστορίας, Κλασσικής Λογοτεχνίας και Μυθολογίας, αφορμάται από διάφορες ιστορικές προσωπικότητες, ποικίλα λογοτεχνικά είδη (*genres*), μυθολογικά πρόσωπα, γεγονότα και λογοτεχνικές φιγούρες, με αποτέλεσμα να πλάθει το υλικό των ποιημάτων του.

Ιδιαίτερη είναι και η σχέση του με τη θρησκεία, τόσο τον Χριστιανισμό όσο και το θείο γενικά. Όπως δήλωσε στην παρουσίαση του έργου του, απέχει από την εκκλησιαστική εξουσία, αλλά αντιλαμβάνεται και συλλαμβάνει τον θεό ως ανώτερη δύναμη. Πράγματι, μέσα από τα ποιήματά του, ο Χαραλαμπίδης μπορεί να φαίνεται ότι προκαλεί, αλλά στην πραγματικότητα, προβάλλει μια αθώα, σχεδόν παιδική αντιμετώπιση της θρησκείας και του θεού. Δεν έχει σε καμία περίπτωση σκοπό να χλευάσει ή να προσβάλει τα θρησκευτικά πιστεύω του αναγνώστη, όποια κι αν είναι αυτά.

Τέλος, σχολιάζοντας κανείς την ποιητική του γλώσσα, αντιλαμβάνεται ότι είναι εξαιρετική και δύσκολα δουλεμένη. Ο Χαραλαμπίδης κατέχει πολύ καλά την ελληνική γλώσσα σε όλες της τις εκφάνσεις και γνωρίζει τον άρτιο χειρισμό της. Αναμειγνύει τύπους της καθομιλουμένης με τον αρχαιοπρεπή λόγο, τύπους της «αργκό», ακόμα και βωμολοχίες, που εκφράζουν την ψυχολογία του ποιητικού υποκειμένου. Γενικότερα, ο τρόπος χειρισμού της γλώσσας αποδεικνύει την πολύπλευρη πνευματική του καλλιέργεια, αλλά και τις διαφορετικές πηγές έμπνευσής του.

Ο συγγραφέας αισθάνεται αναγκασμένος να αναλάβει και να υπηρετήσει τον ρόλο ενός εθνικού ποιητή, αφού δεν μπορεί να παραβλέψει την κυπριακή τραγωδία και τα οδυνηρά παρεπόμενά της. Στο ποιητικό του εργαστήριο συρρέουν και σμίγουν τα πλατιά και αστόμωτα διαβάσματα, το πάθος για τη γλώσσα και μια ποιητική αντιμετώπιση του κόσμου, συχνά με την αθώα ματιά ενός παιδιού που ξαφνιάζεται μπροστά στο θαύμα της ζωής και προσπαθεί να κατανοήσει το μυστήριο και τις παραδοξότητες της. Το κυπριακό δράμα περνά με διάφορες θεματικές όψεις και μοτίβα στα πιο ώριμα βιβλία του.

Επιδιώκει να μιλήσει με διαφορετικό απ' ότι οι άλλοι ποιητές τρόπο για τα οδυνηρά προηγούμενα αλλά και επακόλουθα της εισβολής. Επιδιώκει να τονίσει την ανθρώπινη όψη και τα ανθρώπινα προβλήματα που δημιουργήσε η εισβολή στις μετέπειτα κοινωνίες. Νιώθει την ανάγκη να στεγάσει τους ανένδοξους και άταφους νεκρούς για να διορθώσει μια τεράστια αδικία που συνέβαινε σε βάρος του ιδίου και της πατρίδας του.

Η ποίηση του Κυριάκου Χαραλαμπίδη ξεκίνησε με κεντρικό άξονα την αποκαλυπτική εμπειρία από την αιφνίδια αναγνώριση της ουσίας των πραγμάτων, εμπνευσμένη από τις θρησκευτικές και μυστικιστικές αναζητήσεις. Στην ωριμότερη ποίησή του κυριαρχούν η ιστορία ως συλλογική εμπειρία μέσα στο χρόνο και το συναίσθημα της φθοράς και της ερείπωσης του ελληνικού μύθου. Έτσι, ο ποιητής γίνεται μάρτυρας των παθών του Ελληνισμού, και ειδικότερα της Κύπρου.

1.5.Μιχάλης Πασιαρδής

Σημαντικός ποιητής της κυπριακής ποίησης με θέμα την εισβολή είναι και ο Μιχάλης Πασιαρδής. Γεννήθηκε στο Τσέρι το 1941. Αποφοίτησε από το Παγκύπριο Γυμνάσιο και εργάστηκε στο Ρ.Ι.Κ. ως παραγωγός προγραμμάτων (1960-1995). Το ποιητικό του έργο ξεκίνησε γύρω στο 1962 με διάφορες συλλογές που αφορούσαν τον ελληνικό πολιτισμό και την Κύπρο. Η τραγική εμπειρία της Κύπρου μετά την τουρκική εισβολή του 1974 έδωσε έναν δραματικό τόνο στο έργο του με αποτέλεσμα της μετουσίωσης των ποιημάτων του σε ποιήματα λιτής σύνθεσης, όπου ξεχωρίζουν η ανθρώπινη διάσταση, ο βαθύς (αν και όχι κραυγαλέος) σπαραγμός και η στοχαστική θλίψη. Η κυπριακή διάλεκτος που χρησιμοποιεί τονίζει περισσότερο τα χαρακτηριστικά της εποχής. Θέλει να μεταφέρει την παράδοση της Κύπρου, τα κοινωνικά προβλήματα αλλά και τα ευρύτερα προβλήματα της εποχής αυτούσια όπως τα βίωνε ο οποιοσδήποτε κύπριος ποιητής.⁹

Η ποίηση του είναι τρυφερή, απαλή και χαρμόσυνη. Με την ποίησή του προσπαθεί να φέρει ένα μήνυμα ελπίδας, ξεγνοιασιάς και άνοιξης. Συνήθως μεταφέρει το μήνυμα ότι υπάρχει ανάγκη αλλαγής, υπάρχει ανάγκη για απελευθέρωση.

⁹ «Ιστορία της Ελληνικής Λογοτεχνίας», Αθήνα, 2001-2007, σελ. 298-300

1.6.Γ.Φ. Πιερίδης

Γεννήθηκε στο Δάλι της Κύπρου. Μεγάλωσε και έζησε πολλά χρόνια στην Αίγυπτο, όπου και σπούδασε. Εγκαταστάθηκε στην Κύπρο το 1946. Διετέλεσε διευθυντής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και Πινακοθήκης Αμμοχώστου από το 1954 έως το 1971. Υπήρξε συγγραφέας πολλών μυθιστορημάτων όπως οι Βαμβακάδες (1945), Διηγήματα από την Μέση Ανατολή, (Κύπρος 1949), Σκληροί Καιροί (Αθήνα, 1962) κ.α. Φοίτησε στην Αμπέτειο Σχολή και στο γαλλικό λύκειο του Καΐρου. Από το 1943 ως το 1952 σπούδασε γαλλική φιλολογία και ιστορία του πολιτισμού στη Σορβόνη. Είχε ενεργή συμμετοχή στις αριστερές και αντιφασιστικές οργανώσεις της Αιγύπτου. Διετέλεσε αρχισυντάκτης του περιοδικού Έλλην και διευθυντής του εκδοτικού οίκου Ορίζοντες της Αιγύπτου (1944-1947). Στη συνέχεια έζησε σε διάφορες χώρες (Κύπρο, Γαλλία, Ρουμανία). Το 1962 εγκαταστάθηκε στην Κύπρο, όπου δούλεψε ως καθηγητής γαλλικών. Συνεργάστηκε κατά καιρούς με διεθνείς οργανώσεις λογοτεχνών, με διάφορα περιοδικά και εφημερίδες. Δημοσίευσε μελέτες και κριτικές. Μετάφρασε την Ειρήνη του Αριστοφάνη και ξένους ποιητές.¹⁰

Πεζογράφος με ευδιάκριτη παρουσία στην πνευματική ζωή της ελληνικής παροικίας της Αιγύπτου και κατόπιν της Κύπρου, με συνεργασίες σε διάφορα έντυπα (εφ. Ταχυδρόμος Αλεξάνδρειας, περ. Νέα Εποχή), θα εκδώσει το πρώτο του βιβλίο (Οι βαμβακάδες, 1945) στην Αλεξάνδρεια, αντλώντας τη θεματολογία του από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων του μόχθου, γηγενών και ξένων, στην Αίγυπτο. Στη συλλογή Διηγήματα από τη Μέση Ανατολή (1949) θα αναπαραστήσει τα δεινά και τις ιδεολογικές συγκρούσεις των ελλήνων στρατιωτών που συμμετείχαν στις εκεί συμμαχικές δυνάμεις κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στη δεκαπενταετία 1963-1978 θα δώσει μέσα από τέσσερις συλλογές διηγημάτων (Σκληροί καιροί, 1963· Ασάλευτοι καιροί. Διηγήματα από την άλλη Κύπρο, 1966· Ο καιρός των Ολβίων. Διηγήματα από την προτελευταία Κύπρο, 1975· Ο καιρός της δοκιμασίας, 1978) όλο το φάσμα της ιστορικής και κοινωνικής πραγματικότητας στην Κύπρο από τα χρόνια της ύστερης Αγγλοκρατίας μέχρι και την επαύριο της τουρκικής εισβολής του 1974. Στα τελευταία του βιβλία (Μνήμες και ιστορίες από την Αίγυπτο, 1986· Ο καλός πολίτης και οι άλλοι, 1993· Κι άλλες μνήμες και ιστορίες από την Αίγυπτο, 1995) θα επιστρέψει ως επί το πλείστον στην αιγυπτιακή θεματολογία, ανασυσταίνοντας πρόσωπα και πράγματα από την

¹⁰ Ορφανίδης Ν. και συν., (2006). Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας, σελ. 183

εκεί εμπειρία του. Ασχολήθηκε επίσης με τη μετάφραση, ενώ δημοσίευσε και ποικίλες μελέτες για θέματα λογοτεχνίας και ξένους πεζογράφους (Γκυ ντε Μωπασσάν, Α. Τσέχωφ, Φ. Ντοστογιέφσκι, Τζ. Σουίφτ κ.ά.).

Με τη συλλογή του ο καιρός της δοκιμασίας έρχεται να καλύψει με σύντομα διηγήματα μερικές πτυχές της συμφοράς του 1974. Περισσότερο από κάθε άλλη φορά σκύβει με συμπόνια και σπαραγμό στον καταπονημένο άνθρωπο που συνθλίβεται στις μυλόπετρες της Ιστορίας. Δείχνει από τη μια την ειρηνική συμβίωση Τούρκων και Ελλήνων αλλά από την άλλη τονίζει το έντονο πνεύμα και αίσθημα της καχυποψίας και το κλίμα αβεβαιότητας που τελικά μεταδίδεται με πολεμικές συγκρούσεις.

1.7.Θεοδόσης Νικολάου

Το 1974 ο συγκεκριμένος ποιητής φάνηκε να έχει έτοιμη μια ποιητική συλλογή η οποία έμεινε στην Αμμόχωστο μαζί με τα άλλα χαρτιά και του βιβλιοθήκη του. Πρόσφυγας, παθών, έγραφε ποιήματα τα οποία παρουσίαζαν την ανθρώπινη πλευρά του ιδίου και των οικείων του. Στην πρώτη του ποιητική συλλογή τον κύριο τόνο στα ποιήματά του έδωσαν ο πόνος η θλίψη και το συλλογικό δράμα των κατοίκων της περιοχής του. Μέσα στο ερειπωμένο τοπίο του 1974 εξέφραζε όμως και σπέρματα αισιοδοξίας τα οποία προσπαθούσε να μεταφέρει στο κοινό για να αλλάξει στάση απέναντι στα πεπραγμένα.

Ο λόγος του είναι συχνά πλούσιος σε εικόνες και τείνει να κατακτήσει τη λιτότητα ενός ζωγραφικού πίνακα ή μιας βυζαντινής εικόνας. Με την εξωλογική απεικόνιση των ζωγραφισμένων εικόνων θέλει να δείξει ότι ακόμη και σε κρίσιμους καιρούς πρέπει να υπάρχει ακέραιος χαρακτήρας και αισιοδοξία.

Ο θεματικός του πυρήνας αφορούσε συνήθως την Αμμόχωστο, την πόλη που αγάπησε όσο τίποτα άλλο. Στα αγαπημένα ήταν οι αναφορές σε σπίτια, εικόνες, θρησκευτικές παρουσίες αλλά και οι πολλές αντιθέσεις του λόγου του όπως ο θάνατος και η ζωή, το τέλος και η αρχή, οι νεκροί κι οι ζωντανοί κ.ά.¹¹

¹¹ «Ιστορία της Ελληνικής Λογοτεχνίας», Αθήνα, 2001-2007, σελ. 450-451

1.8.Κλαίρη Αγγελίδου

Η Κλαίρη Αγγελίδου γεννήθηκε στη Νήσου το 1932. Μετά την αποφοίτησή της από το Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου, σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1951-1956) και υπηρέτησε για πολλά χρόνια στη Μέση Εκπαίδευση. Θα εμπλακεί ενεργά στον Απελευθερωτικό Αγώνα (1955-1959), ενώ αργότερα θα πολιτευτεί και θα διατελέσει υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού (1993-1997). Την πρώτη της ποιητική εμφάνιση θα κάνει στο περ. Κυπριακά Γράμματα το 1948, για να δημοσιεύσει σε διάστημα σαράντα χρόνων (1967-2007) πάνω από δέκα ποιητικές συλλογές (Ποιήματα, 1967· Του ξεριζωμού, 1976· Νόστιμον Ήμαρ, 1982, Εν Δήμω Αμαθούντος, 1988, κ.ά.). Η πυκνή χρήση ιστορικών μορφών και συμβόλων από την αρχαιότητα ως και τη σύγχρονη εποχή, η διαρκής παρουσία της ανθρωπογεωγραφίας του γενέθλιου χώρου και η τραγικότητα της κατοχής και της διαίρεσης της Κύπρου, δίνουν το στίγμα του ποιητικού της έργου. Ασχολήθηκε ακόμη με την πεζογραφία, την κριτική μελέτη, την πολιτική αρθογραφία κ.λπ.¹²

1.9.Πάνος Ιωαννίδης

Ο Πάνος Ιωαννίδης είναι ένας από τους σπουδαιότερους Κύπριους πεζογράφους και μυθιστοριογράφους. Γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1935. Ωστόσο, οι γονείς του κατάγονταν από τη Μικρά Ασία. Έτσι ήταν και Κυπριακής και Ελλαδικής καταγωγής. Το 1953 τελείωσε το Παγκύπριο Γυμνάσιο, και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Συρακουσών στις ΗΠΑ και στο Πανεπιστήμιο του York στο Τορόντο του Καναδά Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και Κοινωνιολογία. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία ενώ εργάστηκε και ως δημόσιος υπάλληλος και ως παραγωγός ραδιοφωνικών εκπομπών στην Κυπριακή Ραδιοφωνία.¹³

Στον χώρο της λογοτεχνίας ασχολήθηκε κυρίως με την πεζογραφία, δημοσίευσε της και ποιήματα και θεατρικά έργα. Το 1969 τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο Κυπριακής πεζογραφίας. Για τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα και τα θεατρικά του έργα του έχουν απονεμηθεί άλλα τρία Κρατικά Βραβεία από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου, τα Βραβεία ‘Τεύκρου Ανθία και Θεοδόση Πιερίδη’, το βραβείο του ‘Θεατρικού

¹² Κλαίρη Αγγελίδου, (2001). *Ποιητική συλλογή «Του ξεριζωμού»*, Κύπρος, σελ. 78

¹³ Πάτσης Χ., (1986). «Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας», σελ.379-385, Λευκωσία

Οργανισμού Κύπρου' και το βραβείο της 'Ενωσης Θεατρικών Συγγραφέων Κύπρου'. Το θεατρικό του έργο «Γκρέγκορυ» βραβεύτηκε στο Πανευρωπαϊκό Φεστιβάλ Θεάτρου Σόφιας το 1976. Το 2007 του απονεμήθηκε το Αριστείο Γραμμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέσα στα διηγήματά του, πίσω από τη λεπτή ειρωνεία των στίχων του κυλάει αβίαστα μια ρέουσα αφήγηση, με πλούσια εκφραστικά στοιχεία, με περιγραφικότητα και σαφήνεια. Μέσα από διάφορα υπονοούμενα και μέσα από μια πλήρη εικονική πραγματικότητα προσπαθεί να μεταφέρει στον αναγνώστη τη διαφορετικότητα της εποχής που περιγράφει. Ξαναζωντανεύει άγνωστες πτυχές που ίσως να μπορούν να εξηγηθούν με διαφορετικούς τρόπους απ' ότι ήταν μαθημένος ο κόσμος μέχρι τώρα. Ίσως να θέλει να τονίσει ότι πίσω από κάθε νίκη ή ήττα σε έναν πόλεμο, που είτε τον προκαλείς εσύ, είτε πρέπει να τον αντιμετωπίσεις, κρύβονται καταστάσεις που δεν μπορεί κανένας υγιής άνθρωπος νους να φανταστεί. Τέλος, ο Πάνος Ιωαννίδης επιλέγει να φωτίσει αθέατες πτυχές των πραγμάτων, τον παραλογισμό του πολέμου και τα επακόλουθα της συμφοράς μέσα σε τραυματισμένες ψυχές των αθώων πολιτών.¹⁴

1.10.Λεύκιος Ζαφειρίου

Ο Λεύκιος Ζαφειρίου γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1948. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Έχει δημοσιεύσει πέντε ποιητικές συλλογές, ένα πεζό και τη μελέτη Η νεότερη κυπριακή λογοτεχνία. Γραμματολογικό σχέδιασμα (1991). Για το λεύκωμά του Ο βίος και το έργο του Ανδρέα Κάλβου εκτιμήθηκε με το Βραβείο Δοκιμίου της Ακαδημίας Αθηνών. Τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία της ποίησής του αφορούν το συναισθηματικό του δέσιμο με την πατρίδα του και τη φύση. Προσπαθεί να μεταδώσει τα συναισθήματα του μέσα από την αγάπη του για την πατρίδα κατηγορώντας έτσι τους κατακτητές για τον χαμό της.¹⁵

¹⁴ Ιωαννίδης Π., (1992). «Ανάπλους 1», Διηγήματα και Νουβέλες, σελ. 13-23, Λευκωσία.

¹⁵ Λεύκιος Ζαφειρίου, «Ποιήματα και Διηγήματα», (1990). Μεταίχμιο, Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

Για να αντιληφθεί κανείς τη διαφορετικότητα των ποιητών και τη ξεχωριστή ματιά τους σε σχέση με την εισβολή και τα επακόλουθά της είναι πιο εύκολο να τα αντιληφθεί μέσα από την ανάλυση συγκεκριμένων ποιημάτων της εποχής. Τα πιο κάτω ποιήματα είναι χαρακτηριστικά για το εύρος της εποχής και παρουσιάζουν με εικόνες, με στιχουργική ιδιαιτερότητα και αντίληψη τα τεκταινόμενα της εποχής.

2.1. «Της εισβολής», Κώστα Μόντης

«Είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η θάλασσα της Κερύνειας,
είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε
η αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας»

Όπως προαναφέρθηκε, ο Μόντης αποτελεί έναν από τους πιο γνωστούς κύριους ποιητές που τα ποιήματά του έχουν χαρακτεί στις ψυχές των ανθρώπων. Στα ποιήματα του Μόντης, ακόμα και τα πιο σύντομα, τα μονόστιχα ή δίστιχα, υποκρύπτεται ένας έντονος προβληματισμός, χαρακτηριστικό του οποίου είναι η αφθονία των ερωτηματικών και των αποσιωπητικών. Ο Μόντης με την ποίησή του δεν εκφράζει μόνο συναισθήματα, κυρίως στοχάζεται, διερωτάται και με τη δική του απορία αναγκάζει και τον αναγνώστη να διερωτηθεί. Στοχάζεται κυρίως για τη ζωή και το θάνατο, για τον ηρωισμό και τον πόλεμο, για την ουσία του ανθρώπου και την παρουσία του στη γη, για το θεό και τη σχέση μας μαζί του, για την ποίηση, για τη μοίρα του τόπου μας και τη δική μας ευθύνη.

Στο πιο πάνω ποίημα, «Της εισβολής» αυτό που κυριαρχεί και θέλει να μεταδώσει στον αναγνώστη ο ποιητής είναι η αγάπη του για την πατρίδα, η οργή και ο πόνος του, το παράπονο και η περιφρόνηση. Το ποίημα εκφράζει τις οδυνηρές εμπειρίες του ποιητή και όλων μας από την εισβολή του Αττίλα, καθώς θυμόμαστε πως ξεκίνησε από την Κερύνεια.

Στο ποίημα προβάλλει ο στενός συναισθηματικός δεσμός του ποιητή με την αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας, τη συνδεδεμένη με τρυφερότητα και νοσταλγία και το «παράπονο» που αυτή η ειδυλλιακή θάλασσα έγινε άθελά της η γέφυρα που κουβάλησε τα μιάσματα που έκτοτε μολύνουν τα χώματά μας. Πλήρης φαίνεται η περιφρόνηση του ποιητή για τους Αττίλεις που παραμένουν ανώνυμοι στο ποίημα.

Ο χρόνος που γράφεται, 1975, αντικατοπτρίζει πλήρως τα γεγονότα που θέλει να δηλώσει καθώς ο ποιητής το γράφει μέσα στην περίοδο που περιγράφει, αναδιπλώνοντας την πιο τρομακτική εμπειρία της Κύπρου.

Στο ποίημά του λειτουργεί ο ακαριαίος λόγος που έχει αμεσότητα στην καταγραφή των πραγμάτων. Ο λόγος του είναι λιτός και υποβλητικός, επιγραμματικός με επαναλήψεις συχνά κάποιων λέξεων ή φράσεων. Από τη μια προσπαθεί να καταδείξει την απεριόριστη αγάπη του στην Κερύνεια, την οποία έχει βαθιά μέσα στην ψυχή του, και από την άλλη την έντονη αποστροφή του προς τους εισβολείς (τους οποίους δεν αναφέρει) τους οποίους μισεί, αποδοκιμάζει, καταδικάζει και απεχθάνεται.

Πραγματικά, είναι παράλογο να «επιτρέψει» η δική μας θάλασσα στους εχθρούς να περάσουν. Κατ' επέκταση πιο παράλογο είναι ότι εμείς οι ίδιοι προκαλέσαμε, μάλλον δώσαμε την ευκαιρία και την αφορμή που η Τουρκία περίμενε. Φυσικά, δεν τους έφερε η θάλασσα, ούτε όμως και θα μπορούσε η θάλασσα ν' αντιδράσει, παρά μόνο οι άνθρωποι. Έχει δίκαιο ο ποιητής να μην μπορεί να το πιστέψει. Η τραγικότητα του ποιήματος έγκειται στο γεγονός ότι η αγαπημένη θάλασσα έφερε τους Τούρκους.

Στο σημείο αυτό καταδικάζει τους ίδιους τους Κύπριους, και τον εαυτό του καθώς θεωρεί ότι ο λόγος της εισβολής ήταν δική τους υπευθυνότητα.

2.2. «Ονήσιλος», Παντελή Μηχανικού

«Δίπλα μου ήτανε ο Ονήσιλος
βγαλμένος απ' την ιστορία και το θρύλο
ολοζώντανος.

Αρχιλεβέντης βασιλιάς αυτός
κρατούσε στο χέρι ό,τι του 'χε απομείνει:
ένα καύκαλο
- το δικό του κρανίο -
γεμάτο μέλισσες.

Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν
να μας ξυπνήσουν
να μας φέρουν ένα μήνυμα.

Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα
χωρίς τίποτα να νιώσουμε.

Κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων
έφτασε στη Σαλαμίνα
φρύαξε ο Ονήσιλος.
Άλλο δεν άντεξε.
Άρπαξε το καύκαλό του
και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου.

Κι έγειρα νεκρός.
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.»

Στο συγκεκριμένο ποίημα, ο ποιητής ασκεί μια ανελέητη κριτική για τις πολιτικές και κοινωνικές καταστάσεις που επικρατούν στην Κύπρο. Η ποίηση του Παντελή Μηχανικού είναι βαθύτατα πολιτική. Πίσω από την ποίησή του υπάρχει η αγωνία για την τύχη της Κύπρου. Ο ποιητής από το 1957 (Συλλογή Παρεκκλίσεις) προμαντεύει προφητικά μέσα από τους στίχους του τα δεινά, που η πραγματικότητα ανέδειξε σε αλήθειες για την Κύπρο. Αυτή η αγωνία του ποιητή κάνει την ποίησή του συνείδηση του λαού του. Μέσα σ' αυτήν οι λέξεις και οι εικόνες γίνονται καθοριστικές. Ένα σύμβολο, μια καθημερινή κουβέντα παίρνουν την ποιητική διάσταση, που τους επιβάλλει η καινούρια μεταχείριση, μετασχηματίζονται και ζωντανεύουν. Η λέξη μεταμορφώνεται σε αίσθηση ή εικόνα, αφήνει τελείως ελεύθερο το υποσυνείδητο και μπαίνει στον χώρο του υπερρεαλισμού. Η ποίησή του είναι αυθεντική γιατί γράφει από εσωτερική ανάγκη.

Το πιο πάνω ποίημα ανήκει στην ποιητική συλλογή «Κατάθεση» που εκδόθηκε το 1975, αμέσως μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Ο τίτλος της συλλογής είναι ενδεικτικός του περιεχομένου αλλά και του στόχου του ποιητή. Ο ποιητής σαν μάρτυρας στο δικαστήριο του χρόνου κάνει την κατάθεσή του και αναλογίζεται το μέγεθος του κακού. Προσπαθεί να βρει τις αιτίες που το προκάλεσαν και το μέγεθος της ευθύνης του καθενός μας. Καταθέτει την ποιητική του ταυτότητα καθώς τελειοποιεί την τεχνική του και το φιλοσοφικό του στοχασμό που ωρίμασε. Τέλος, μοιάζει να καταθέτει ένα ποιητικό θησαυρό στην Τράπεζα της Ποίησης, πράξη που φανερώνει επίγνωση αξίας και ασυνήθιστη τόλμη.

Καταθέτει με πόνο ψυχής αλλά και με διάθεση σοβαρής κριτικής την προσωπική του μαρτυρία για το δράμα ενός λαού, που παρασυρμένος από την ευμάρεια πέφτει θύμα των διεθνών οικονομικών συμφερόντων και των αντιθέσεων ανάμεσα στους πολιτικοστρατιωτικούς συνασπισμούς. Ανατέμνει σαρκαστικά με τους στίχους του τα πολιτικοκοινωνικά γεγονότα, αναζητώντας μέσα στα ερείπια, τα αίτια της τραγικής συμφοράς. Ο λόγος του δριμύς, ειρωνικός, κατηγορηματικός. Ο κάθε στίχος του και μια μέλισσα που τσιμπά, για να μην παραδοθούμε στον ύπνο του εφησυχασμού και της φθοράς αλλά να βρισκόμαστε πάντα σε εγρήγορση. Ο λόγος του απλός, απέρिटτος, χωρίς φόντο λέξεων με τάση στο συγκεκριμένο και την αφαίρεση. Η «Κατάθεση» είναι μια διαπεραστική κραυγή, είναι ποίηση που μαστιγώνει, που καταδικάζει, που λέει αλήθειες που δε θέλουμε ν' ακούσουμε.

Από τη μια ο Ονήσιλος που είναι πρότυπο ανδρείας και αρετής. Από την άλλη ο ποιητής κι ο κυπριακός ελληνισμός που είναι αδιάφοροι, παθητικοί, εφησυχασμένοι κι αλλοτριωμένοι. Στο ποίημα ο νεκρός βασιλιάς Ονήσιλος παρουσιάζεται ολοζώντανος και παρών στις εξελίξεις, σε αντίθεση με το ζωντανό πρόσωπο του ποιήματος (κυπριακός ελληνισμός), το οποίο παρουσιάζεται αλλοτριωμένο, παθητικό και άθλιο. Με αυτή την αντίθεση ο ποιητής θέλει να τονίσει ότι ο Ονήσιλος όταν ζούσε επιτέλεσε το καθήκον του κατά τρόπο ακέραιο αγωνίστηκε για την απελευθέρωση και αξιοπρέπεια της πατρίδας του και έγινε ζωντανό, διαχρονικό σύμβολο που διδάσκει και παραδειγματίζει τους μεταγενέστερους. Έτσι, ο Ονήσιλος χιλιάδες χρόνια μετά τη θυσία του, είναι ζωντανός και δείχνει τον δρόμο της τιμής και του καθήκοντος. Αντίθετα, το ζωντανό πρόσωπο του ποιήματος, επειδή αποδεικνύεται κατώτερο των περιστάσεων, παρουσιάζεται αλλοτριωμένο και εξαθλιωμένο, χωρίς να αναλαμβάνει τις ευθύνες του, είναι ουσιαστικά νεκρό. Ο ποιητής θέλει να μας τονίσει μέσα από αυτή την αντίθεση ότι το ουσιαστικό κριτήριο για να θεωρηθεί κάποιος ζωντανός δεν είναι η βιολογική επιβίωσή του, αλλά η επιτέλεση του καθήκοντος που τον καταξιώνει και τον καθιστά μέρος του θρύλου, του μύθου και της ιστορίας ενός τόπου, κάτι που δεν έπραξε κατά τον ποιητή η σύγχρονή του γενιά.

Ο Ονήσιλος υπήρξε ιστορικό πρόσωπο. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, ο Ονήσιλος ήταν αδελφός του βασιλιάς της Σαλαμίνας Γόργου. Γύρω στα 500 π.Χ. όταν άρχισε η Ιωνική Επανάσταση, επειδή ο Γόργος ήταν απρόθυμος να επαναστατήσει εναντίον των Περσών, ο Ονήσιλος με τέχνασμα πήρε τον θρόνο και υποκίνησε όλα τα βασίλεια της Κύπρου σε επανάσταση. Οι μόνοι που αντέδρασαν ήταν οι Αμαθούσιοι, τους οποίους ο Ονήσιλος πολιορκήσε. Ενώ τους πολιορκούσε ήρθε μήνυμα ότι στον κάμπο της Σαλαμίνας αποβιβάστηκαν περσικά στρατεύματα για να καταπνίξουν την εξέγερση. Ο Ονήσιλος γύρισε πίσω και στη μάχη που ακολούθησε, ενώ αρχικά νικούσαν οι Κύπριοι, στην πιο κρίσιμη στιγμή οι Κουριείς, τους οποίους ακολούθησαν και τα άρματα των Σαλαμινίων πήγαν με το μέρος των Περσών. Ο Ονήσιλος μαζί με τον βασιλιά των Σόλων Αριστόκυπρο πολέμησαν ως το τέλος κι έπεσαν ένδοξα στο πεδίο της μάχης. Τότε οι Αμαθούσιοι, αφού έκοψαν το κεφάλι του Ονήσιλου, το κρέμασαν πάνω από την πύλη της πόλης τους. Ενώ όμως ήταν κρεμασμένη η κεφαλή κι ήταν πια κούφια, ένα μελίσσι μπήκε μέσα και τη γέμισε μέλι. Οι Αμαθούσιοι ζήτησαν χρησμό για το γεγονός και το μαντείο τους είπε να κατεβάσουν το κεφάλι και να το θάψουν και κάθε χρόνο να θυσιάζουν και να τιμούν τον Ονήσιλο ως ήρωα, πράγμα που οι Αμαθούσιοι έκαναν.

Τον θρύλο με το μελίσσι που φώλιασε στο κρανίο του Ονήσιλου και τον χρησμό του Μαντείου τον αναφέρει ο ιστορικός Ηρόδοτος στην ιστορία του.

Το ποίημα αρχίζει μ' ένα θαύμα, μιαν ανάσταση. Ο ποιητής βούλεται καταλύοντας τον ιστορικό χρόνο, να επαναφέρει στη ζωή τον Ονήσιλο για να γίνει πρωταγωνιστής στην τραγική του ιστορία. Στον χώρο της ποιητικής μυθολογίας χρόνος και αιωνιότητα συγκλίνουν. Ο ήρωάς του, μάρτυρας ελληνικότητας, έχει στον υπερθετικό βαθμό τις αρετές του άνδρα και μάλιστα στη νεοελληνική τους εκδοχή. Είναι αρχιλεβέντης, πρότυπο ομορφιάς και ήθους. Αυτός, ο Ονήσιλος μετουσιώνοντας και συναιρώντας τον θρύλο και την ιστορία μπορεί να σταθεί ολοζώντανος ενώπιον μας, να μας δικάσει και να εξαγγείλει την ετυμηγορία του. Η εικόνα με τον Ονήσιλο να κρατά το κρανίο του είναι υπερρεαλιστική εικόνα. Έχει το πρότυπό της στις αγιογραφίες, όπου ο Ιωάννης ο Βαπτιστής παριστάνεται να κρατά το κομμένο κεφάλι του στον δίσκο. Ο Ι. ο Βαπτιστής έχει ομοιότητες με τον Ονήσιλος Είναι και οι δύο αγωνιστές, ήρωες, ανήσυχες ψυχές, που πληρώνουν την τόλμη τους με το ίδιο τους το κεφάλι. Και οι δύο ελέγχουν τη συνείδηση του ποιητή και του κοινωνικού συνόλου.

Στην τρίτη και τέταρτη στροφή ο αυτοκατηγορούμενος ποιητής –εκπρόσωπος του λαού του, ψέγει (=κατηγορεί, επικρίνει) την παχυδερμία, την τύφλωση, την αναισθησία ενός ολόκληρου λαού που δεν μπόρεσε να νιώσει τα μηνύματα της Ιστορίας. Ο αγωνιστής, ο επαναστάτης βασιλιάς Ονήσιλος έστελλε από τα βάθη της Ιστορίας το μήνυμα της επαγρύπνησης, το μήνυμα της αγωνιστικότητας, του προβληματισμού, της ανησυχίας, αλλά δεν μπορέσαμε να τα συλλάβουμε. Ο ποιητής επικεντρώνει την αποστολή των μηνυμάτων στα δέκα χρόνια: *δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσες του ο Ονήσιλος*. Ασφαλώς έχει υπόψη του τα τελευταία δέκα χρόνια πριν την τουρκική εισβολή και την καταστροφή του 1974. Από το 1964 θα έπρεπε εδώ στην Κύπρο να συλλάβουμε τα μηνύματα των καιρών που μας προειδοποιούσαν για τα τουρκικά σχέδια και την απειλή και να είμαστε έτοιμοι.

(α) Τα Χριστούγεννα του 1963 και αρχές του 1964 έχουμε την τουρκική ανταρσία, δηλαδή την ένοπλη εξέγερση των τουρκοκυπρίων κατά του νόμιμου κράτους της κυπριακής δημοκρατίας, όταν για πρώτη φορά τούρκικα πλοία έφτασαν έξω από την Κερύνεια, μια πρώτη απειλή εισβολής που ματαιώθηκε έγκαιρα.

- (β) Το καλοκαίρι του 1964 τουρκικά αεροπλάνα βομβάρδισαν την Τηλλυρία και ξανά απειλήθηκε εισβολή.
- (γ) Το 1967 το πραξικόπημα στην Ελλάδα και η επιβολή της δικτατορίας δεν προμηνούσαν κανένα καλό για την Κύπρο. Τον ίδιο χρόνο αποχωρεί από την Κύπρο η Ελληνική μεραρχία, που ήταν ασπίδα άμυνας.
- (δ) Γύρω στα 1971 αρχίζει στην Κύπρο ένας εμφύλιος διχασμός που οδηγεί στο πραξικόπημα του 1974.

Παράλληλα, όλα αυτά τα χρόνια δηλώσεις και απειλές από την Τουρκία έδειχναν καθαρά τις προθέσεις της. Κι όμως εμείς δοσμένοι στον ευδαιμονισμό, στην προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη και μόνο, τίποτε απ' όλα αυτά δε νιώσαμε, λέει ο ποιητής. Κλείναμε τα μάτια και τ' αυτιά, δε θέλαμε να δούμε και ν' ακούσουμε τα μηνύματα των καιρών, τις μέλισσες που έστελλε ο Ονήσιλος. Η έπαρσή μας έφτασε στην ύβρη και η τιμωρία ήταν αναπόφευκτη.

Η επανάληψη του ρήματος στέλλω έχει ιδιαίτερο νόημα στο κείμενο, δεν είναι τυχαία. Με το ρήμα «έστελλε» ο ποιητής μιλά σε χρόνο παρατατικό, θέλοντας με τον τρόπο αυτό να δηλωθεί η συνεχής αποστολή μηνυμάτων για επαγρύπνηση. Στη συνέχεια με το ρήμα «έστειλε» σε χρόνο αόριστο, προσπαθεί να πετύχει κάτι άλλο. Το χρησιμοποιεί για να δηλωθεί κάτι οριστικά χαμένο, η πλήρης αποτυχία στο να συλλάβουμε τα μηνύματα που αποστέλλονταν για δέκα χρόνια.

Θεωρεί ότι όλοι μας δε νιώσαμε τα μηνύματα των καιρών, δεν πήραμε τα μηνύματα του Ονήσιλου, ώσπου το *ποδοβολητό των βαρβάρων έφτασε στη Σαλαμίνα*. Η λέξη «ποδοβολητό» συνειρμικά οδηγεί τη σκέψη μας στην ιστορική μάχη που με λεπτομέρειες περιγράφει ο Ηρόδοτος, κατά την οποία το ιππικό των Περσών συγκρούστηκε με τον στρατό των Κυπρίων με επικεφαλής τον Ονήσιλο. Σ' όλο το ποίημα άλλωστε πουθενά δεν ακούγεται η λέξη «Τούρκοι». Ούτε άλλα στοιχεία το τοποθετούν σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Παρελθόν και παρόν συνενώνονται. Βάρβαροι ήταν τότε οι Πέρσες, εδώ είναι οι Τούρκοι. Αλλά και οι όποιοι εχθροί. Όσοι επιβουλεύονται την ελευθερία της Κύπρου. Η Σαλαμίνα ιδρύθηκε από τον Τεύκρο. Στο ποίημα είναι η συμβολική έκφραση του κυπριακού ελληνισμού. Η Σαλαμίνα συμβολίζει όλη την Κύπρο.

Ο θυμός του Ονήσιλου υλοποιείται με το θρυμματίσμα του κρανίου στο κεφάλι του ποιητή. Το ποίημα τελειώνει με την πικρή παραδοχή της ήττας και της ευθύνης γι' αυτήν. Ο ποιητής δε διαμαρτύρεται για την οργή του Ονήσιλου. Αντίθετα, δέχεται το άδοξο τέλος και την κατάρα που τον βαραίνει, γιατί δεν στάθηκε αντάξιος της ιστορίας και της παράδοσης.

Στο πρόσωπο του ποιητή πρέπει να δούμε όλο τον Κυπριακό ελληνισμό, γιατί όλοι έχουν την ευθύνη τους, όπως φαίνεται από το πρώτο πληθυντικό των προηγούμενων στίχων:

«να μας κεντρίσουν... κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα, χωρίς τίποτα να νιώσουμε.»

Το τέλος όμως του ποιήματος στο οποίο ο ποιητής πλέον μιλά σε πρώτο ενικό πρόσωπο: (*«στο κεφάλι μου... κι έγειρα νεκρός...»*). Εξειδικεύει την ευθύνη στους πνευματικούς ανθρώπους, που αυτοί πρώτα, αυτοί κυρίως έπρεπε να νιώσουν τα μηνύματα. Αυτοί επομένως, έχουν και τη μεγαλύτερη ευθύνη για ό,τι έγινε. Το τέλος αυτό λειτουργεί ως κάθαρση με τη νέμεση, την τιμωρία των υπαίτιων.

2.3. «Στα στέφανα της κόρης του», Κυριάκου Χαραλαμπίδη

«Είχε τρακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν
και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.

Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της.
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.
Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία του.

Τελειώνει ο γάμος και να χαίρεστε τα στέφανα.

Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.

Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός
στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα.»

Το ποίημα ανήκει στη βραβευμένη από την Ακαδημία Αθηνών συλλογή «Θόλος» (1989) τα ποιήματα της οποίας είναι εμπνευσμένα από τη δοκιμασία της Κύπρου, και ειδικότερα από το δράμα των αγνοουμένων μετά την τουρκική εισβολή το καλοκαίρι του 1974. Πρωταγωνιστικό πρόσωπο του ποιήματος είναι ένας Κύπριος αγνοούμενος πατέρας. Ο ποιητής παρατηρεί την εισβολή μέσα από μια διαφορετική σκοπιά. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα ποιήματα που αφορούσαν κυρίως τις ευθύνες των ανθρώπων για την εισβολή, ο Χαραλαμπίδης θέλει να τονίσει τα επακόλουθα της εισβολής και τις ανάγκες των ανθρώπων μέσα από τα κοινωνικά προβλήματα. Αυτό προσπαθεί να το μεταδώσει μέσα από την απουσία του πατέρα από τον γάμο της κόρης του.

Η φράση «Στα στέφανα της κόρης του» είναι συνώνυμη φράση με τη φράση «στο γάμο της κόρης του». Στέφανα ονομάζονται στην Κύπρο τα λευκά στεφάνια με τα οποία στεφανώνονται οι νεόνυμφοι. Συνηθίζεται η φράση «στεφανώνω το γιο ή την κόρη μου» παράλληλα με τη φράση «παντρεύω το γιο ή τη κόρη μου». Επίσης η φράση «καλά στέφανα» αντί της φράσης «η ώρα η καλή» για το γάμο. Ακόμη η φράση «να χαίρεστε τα στέφανα» αντί «συγχαρητήρια ή να ζήσετε», ευχές που απευθύνονται στους νεόνυμφους μετά το μυστήριο του γάμου.

Όπως προλέχθηκε ο ποιητικός μύθος έχει κεντρικό άξονα το γάμο μιας κυπριωτοπούλας με αγνοούμενο πατέρα από τον καιρό της τουρκικής εισβολής του 1974. Ο ποιητής επισημαίνει τη χαμένη περιουσία της κοπέλας που είναι αγνοούμενος, αιχμάλωτος πιθανόν των Τούρκων. Επισημαίνεται το χαρμόσυνο γεγονός του γάμου της κόρης μ' ένα καλό παιδί. Δίνεται έμφαση στην κρυφή παρουσία του πατέρα της κοπέλας στον οποίο δε δίνει κανείς σημασία. Ο πατέρας

καμάρωνε συγκινημένος, με σπαραγμό την κόρη του. Οι καλεσμένοι αδυνατώντας να ερμηνεύσουν τη στάση του αδιαφόρησαν για κείνον θεωρώντας τον ηλίθιο (ή τρελλό) του χωριού. Το μυστήριο τελειώνει κι όλοι φεύγουν απαλλαγμένοι σχεδόν από κάθε συγκινησιακή φόρτιση. Φεύγει κι ο πατέρας πέρα από την Πράσινη Γραμμή και παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα. Αποκαλύπτεται στο τέλος ότι ο πατέρας είναι νεκρός.

Το ποίημα έχει αφηγηματικό χαρακτήρα, με δέση (οικονομική και κοινωνική κατάσταση της κόρης), κορύφωση (γάμος, προσέλευση σ' αυτόν του νεκρού πατέρα), λύση (τέλος του μυστηρίου και επιστροφή του πατέρα, εκπλήρωση του χρέους του, μνήμα). Στους πρώτους στίχους δίνεται η εντύπωση πως τον ποιητή απασχολεί η ιστορία της κόρης, και απλώς κάνει μια αναφορά στον πατέρα στον δεύτερο στίχο. Κατόπιν όμως η κόρη περνά σε δεύτερο πλάνο και το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στον πατέρα, πάντα με έναυσμα το γάμο. Αυτό συμβάλλει στην σταδιακή κλιμάκωση της πλοκής.

Ο ποιητής / αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, αφού δε συμμετέχει στην ιστορία που διηγείται, αλλά παρατηρεί και σχολιάζει τα γεγονότα της δράσης έμμεσα. Η γλώσσα απλή δημοτική, ο λόγος καθημερινός προφορικός, με στερεότυπες εκφράσεις για να σχολιάσει ειρωνικά τα γεγονότα («θα παντρευόταν ευτυχώς» «ένα καλό παιδί» «να χαίρεστε τα στέφανα») και να δημιουργήσει αντίθεση με την τραγική μορφή του πατέρα. Τα γεγονότα του γάμου περιγράφονται ρεαλιστικά: χρησιμοποιούνται κυρίως ρήματα και ουσιαστικά, καθώς και αφηγηματικός ενεστώτας που θυμίζει δημοσιογραφικές περιγραφές (*«τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα / παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν, ο καθένας στο αυτοκίνητο του και χάνονται»*) Γρήγορος ρυθμός, ενώ οι κινήσεις των καλεσμένων περιγράφονται λιτά και κοφτά. Η δράση και η μορφή του πατέρα περιγράφονται πιο ποιητικά με συναισθηματική φόρτιση. Χρησιμοποιούνται επίθετα (*«στοργικός», «σκυφτός»*) και μεταφορά (*«ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ»*). Ο ρυθμός επιβραδύνεται για να διαφανούν τα αισθήματα συγκίνησης του πατέρα.(χάρη στη χρήση αορίστου χρόνου στο 3^ο μέρος). Στο 5^ο μέρος με τον ενεστώτα δηλώνεται η αναπόφευκτη μοίρα του πατέρα: χωρίς χρονοτριβή γυρίζει στο μνήμα.

Οι ειρωνικές αντιθέσεις είναι για να εκφράσουν τα ανάμεικτα συναισθήματα της πικρίας για τη λησμονιά της κυπριακής τραγωδίας και της απουσίας του αγνοούμενου. Επίσης διαφαίνεται η ειρωνική αποστασιοποίηση από τα γεγονότα του παρόντος και η συναισθηματική φόρτιση για τα γεγονότα του παρελθόντος.

Στους δύο πρώτους στίχους η νύφη ορίζεται με προίκα στα κατεχόμενα και πατέρα αγνοούμενο στα βάθη της Ανατολής. Ο β' στίχος παρουσιάζει τον πατέρα αγνοούμενο, γεγονός που ανατρέπεται με τον τελευταίο στίχο του ποιήματος. Δείχνει όμως και την ελπίδα των συγγενών ότι οι αγνοούμενοί τους δεν πέθαναν αλλά κρατούνταν αιχμάλωτοι κάπου στα βάθη της Ανατολής. Στους στίχους υπάρχει ειρωνεία που κρύβεται στην κρυμμένη αλήθεια «είχε..., δεν της ανήκει η περιουσία της, είναι υπό κατοχής», Επίσης δεν έχει τον πατέρα της.

Αναφορά στον επικείμενο γάμο της κόρης δηλώνεται με την ειρωνεία των πρώτων στίχων και επιτείνεται με το επίρρημα «ευτυχώς» που χαρακτηρίζει γάμο και γαμπρό και το επίθετο που χαρακτηρίζει το γαμπρό «ένα καλό παιδί». Κάτω από τις τραγικές συνθήκες όλα χάνουν το νόημά τους. Με αυτό το γάμο δεν αλλάζουν πολλά πράγματα από την αρχική κατάσταση της κοπέλας όσο κι αν ο στίχος 3 προβάλλει επανορθωτικός των δυσμενών συνθηκών της.

Η τελετή του μυστηρίου εκτείνεται σε 8 στίχους. Ο ποιητής δίνει στην παρουσία του πατέρα τη μεγαλύτερη έκταση. Αυτό δείχνει ότι τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο ποίημα του έχει ο πατέρας. Εξάλλου αυτό φαίνεται και στον τίτλο (στα στέφανα της κόρης του), όπως και στους τελευταίους στίχους. Ο αγνοούμενος όπως πίστευαν έσπασε τον φραγμό των περιορισμών και παρίσταται στην τελετή των στεφάνων της κόρης του. Ο αφηγητής τον παρακολουθεί πως μπήκε αθέατος στην εκκλησία, στάθηκε πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε την κόρη του συγκινημένος σκουπίζοντας τα δάκρυα που βγαίνουν από μια πονεμένη, ξεσκισμένη καρδιά. Οι συντοπίτες του δεν τον αναγνωρίζουν.

Έπειτα η φράση «Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού» δηλώνει ότι τους φάνηκε σαν εκείνους τους λειψούς που γυρίζουν αδιάφορα όλες τις εκδηλώσεις του χωριού για να φάνε ίσως κλαίγοντας και γελώντας σε όλες το ίδιο.

Η τραγικότητα είναι εμφανής: αυτός που θα έπρεπε να είναι, ως πατέρας, από τους πρωταγωνιστές στο γάμο είναι αγνοημένος και περιφρονημένος.

Ο επίλογος του γάμου, τα εθιμοτυπικά, τα συγχαρητήρια (να χαίρεστε τα στέφανα), τα κεραστικά (κουφέτα και λουκούμια) και τέλος η αναχώρηση των καλεσμένων είναι ο τρόπος με τον οποίο ο ποιητής αποχαιρετά τους αναγνώστες. Η έκφραση στους τρεις στίχους είναι κοφτή και γοργή. Την κίνηση τη δίνουν τα ρήματα: τελειώνει, να χαίρεστε, μπαίνουν, χάνονται. Έτσι βιαστικά ο ποιητής ίσως να θέλει να δώσει πόσο λίγο αγγίζει τους ανθρώπους ο ξένος πόνος «χάνονται»: ίσως χρόνια ολόκληρα να μην έδειξαν κανένα ενδιαφέρον για την κοπέλα και τον αγνοούμενο πατέρα.

Όσο σημαντικά κι αν είναι αυτά τα εθιμοτυπικά για ένα γάμο, πιο σημαντικό είναι για τον ποιητή να εστιάσει το φακό του στον πατέρα και να αποκαλύψει την τραγική αλήθεια το μυστήριο του γάμου δόθηκε σε χρόνο αόριστο. Τα μετά το γάμο σε χρόνο ενεστώτα, που όπως κυλά μέσα από το ασύνδετο σχήμα δίνει μια γοργότητα. Σε άλλες εποχές κρατούν περισσότερο αυτά τα πανηγύρια.

Με τον τελευταίο στίχο αποκαλύπτεται η αλήθεια. Ο πατέρας δεν είναι αγνοούμενος, όπως πίστευαν αλλά νεκρός. Ο ποιητής κάνει την αποκάλυψη με μια τραγική μακάβρια εικόνα. Έφυγε κι ο πατέρας όπως οι άλλοι καλεσμένοι για να γυρίσει όμως ξανά στο χώμα (στον τάφο του που κανένας δεν ξέρει που βρίσκεται) πέρα από την Πράσινη Γραμμή. Είναι αδιανόητο για έναν πατέρα έστω και νεκρό να απουσιάζει από την κορυφαία στιγμή της ζωής της κόρης του, γι' αυτό κι επιχείρησε στη φαντασία του ποιητή τη μακάβρια απόδραση και εμφανίστηκε σαν στοιχείο για να ζήσει την ευτυχία που δικαιούται κάθε πατέρας, να καμαρώσει την κόρη του νύφη. Η ανάγκη του να ζήσει αυτή τη χαρά τον έκανε να νικήσει τη φθορά να παραβιάσει τους νόμους, να ξεπεράσει τα όρια του θανάτου και να ξαναγυρίσει στη ζωή για λίγες στιγμές, έστω και χωρίς ταυτότητα.

Ο ποιητής προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στη χαρά του γάμου και στο τελεσίδικό του θανάτου ενός ανθρώπου, που όλοι ελπίζουν ότι κάποτε θα επιστρέψει.

Με την αντίφαση αυτή ο ποιητής θέλει να δείξει:

(α) το μέγεθος της κυπριακής τραγωδίας

(β) τον κρυφό πόθο των αναξιοπαθούντων Κυπρίων να διατηρήσουν άσβεστη τη φλόγα της ελπίδας για τους δικούς τους αγαπημένους ανθρώπους που αγνοούνται από το 1974.

(γ) τη φρικτή πραγματικότητα, την οποία κανένας δεν τολμά να δεχτεί: οι αγνοούμενοι (ίσως) είναι νεκροί και μάταια οι γυναίκες της Κύπρου περιφέρουν μαυροφορεμένες τις φωτογραφίες με την ελπίδα ότι κάποιος θα τους πληροφορήσει ότι είναι ζωντανοί.

Το επίθετο «στοργικός» έχει νοηματική βαρύτητα. Ο νεκρός πατέρας χαρακτηρίζεται στοργικός σε αντίθεση με τους άστοργους ζωντανούς καλεσμένους που τυπικά εκπληρώνουν μια υποχρέωσή τους κι ύστερα ο καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.

2.4. «Στερνός Λόγος», Κλαίρης Αγγελίδου

«Φύλαξε το κλειδί. Είναι του σπιτιού.

Όταν θα πας, ν' ανοίξεις.

Σε τόπο φύλαξέ το σίγουρο

και κάπου- κάπου να το καθαρίζεις.

Δεν πρέπει να σκουριάσει.

Να' ναι έτοιμο, μόλις σας πούνε

να γυρίσετε...

Έχω κλειδώσει δυο φορές την ξώπορτα.

Πρέπει να την τραβήξεις προς τα έξω,

μην ξεχάσεις...

Εγώ δε θα γυρίσω, όπως το λογάριαζα.

Εσύ θα πας.

Θα ξαναδείς το περιβόλι και την καρυδιά

που φύτεψα...

Πρόσεχε το κλειδί.

Η αυλή μας θα μοσκομυρίζει

γιασεμιά.

Το κλήμα θα' χει σίγουρα καρπό...

Μόνο που χρόνια τώρα έμεινε ακλάδευτο.

Όταν θα πας, να φέρεις το Μηνά να το κλαδέψει.

Και μην ξεχάσεις τα βασιλικά στη γλάστρα.

Θα' ναι όμορφα, Χαρά Θεού, μες στην αυλή μας.

Μην κλαις.

Μονάχα το κλειδί να το φυλάξεις καλά.

Ξέρεις τι δυσκολία θα' χεις, αν το χάσεις;

Πού να' βρεις μάστορη να σου αλλάξει κλειδαριά,

όταν στην Πόλη θα γυρίσεις».

Το ποίημα “Στερνός Λόγος” ανήκει στην ποιητική συλλογή της Κλαίρης Αγγελίδου “Του ξεριζωμού”. Εντάσσεται στην κατηγορία των ποιημάτων και κειμένων που σχετίζονται με την τραγωδία του 1974. Το ποίημα έχει ως θέμα του την ελπίδα της επιστροφής των προσφύγων στα σπίτια τους.

Στο ποίημα αυτό η ποιήτρια παίρνει τη θέση του γονιού, ο οποίος απευθύνεται σ' ένα άλλο πρόσωπο, στο παιδί του και κάνει λόγο για το μελλοντικό γυρισμό των προσφύγων στα σπίτια τους. Όταν θα έρθει αυτή η μέρα ο γονιός αυτός δε θα είναι πια στη ζωή, για να γυρίσει μαζί με τους άλλους στον τόπο του. Έτσι δίνει το κλειδί του σπιτιού του στο παιδί του και μαζί μ' αυτό του δίνει και κάποιες συμβουλές. Απλές συμβουλές, καθημερινές. Το συμβουλεύει να φυλάξει καλά το κλειδί για να μην το χάσει και να το καθαρίζει για να μη σκουριάσει. Κατόπιν του δίνει κάποιες οδηγίες για το ξεκλείδωμα της πόρτας. Καθώς τα λέει αυτά, η ποιήτρια αναπολεί το περιβόλι της, την καρδιά της, την αυλή της με το γιασεμί, το κλήμα και τα βασιλικά στη γλάστρα. Για το γονιό αυτό, που διώχτηκε με τη βία από τον τόπο του και το σπίτι του, τίποτα δεν έχει αλλάξει. Το σπίτι του και τα περιβόλια τους είναι έτσι όπως τα άφησε τον Αύγουστο του 1974. Στο μυαλό του έχει μείνει εκείνη η ανάμνηση και πιστεύει πως με το γυρισμό των προσφύγων στα σπίτια τους, η ζωή θα συνεχιστεί από εκεί που την άφησαν.

Η ποιήτρια στο ποίημα επαναλαμβάνει συνεχώς τη συμβουλή “φύλαξε το κλειδί”. Το κλειδί αυτό συμβολίζει τη μνήμη του γυρισμού. Συμβουλεύει το παιδί να φυλάξει καλά μέσα στην καρδιά του τη μνήμη των κατεχομένων τόπων μας και την ελπίδα της επιστροφής. Επιπλέον το κλειδί εκφράζει και τη σιγουριά του γυρισμού. Ο γονιός δεν ελπίζει μόνο ότι θα έρθει η μέρα που τα σκλαβωμένα μας μέρη θα ελευθερωθούν, αλλά είναι σίγουρος ότι θα έρθει αυτή

η μέρα. Αυτό άλλωστε δηλώνει και η συνεχής επανάληψη της συμβουλής “φύλαξε το κλειδί”, “σε τόπο φύλαξε το σίγουρο”, “πρόσεχε το κλειδί”, “μονάχα το κλειδί να φυλάξεις καλά”.

Στο ποίημα αυτό μιλά ένας γονιός, ο οποίος εκδιώχθηκε με τη βία από το σπίτι του και αναγκάστηκε να ζήσει στην προσφυγιά. Ο γονιός αυτός, που από τον Αύγουστο του 1974 ζούσε με την ελπίδα του γυρισμού, συνειδητοποιεί ότι έχει φτάσει στα στερνά του, χωρίς να εκπληρωθεί η επιθυμία του. Έτσι απευθύνεται στο παιδί του δίνοντας του κάποιες συμβουλές. Οι συμβουλές αυτές είναι η παρακαταθήκη - κληρονομιά - που αφήνει ο γονιός στο παιδί του και σχετίζεται με τη σκλαβωμένη πατρίδα και την ελπίδα του γυρισμού.

Καθώς ο γονιός αυτός δίνει τις τελευταίες οδηγίες στο παιδί του, για τη μέρα της επιστροφής των προσφύγων στα σπίτια τους, φέρνει στο νου του το κατεχόμενο σπίτι του. Γεμάτος συγκίνηση, που γίνεται ολοφάνερη μέσα από τα λόγια του, φέρνει στο μυαλό του αυτά που συνθέτουν το εξωτερικό περιβάλλον του σπιτιού του. Μιλά για το περιβόλι και την καρυδιά του, που την φύτεψε ο ίδιος, για τα γιασεμιά, που έκαναν την αυλή να μοσχομυρίζει, για το κλήμα, που θα θέλει κλάδεμα και για τα βασιλικά που ήταν στις γλάστρες. Όλα αυτά συνθέτουν τη μνήμη του σπιτιού μέσα στο κουρασμένο πια μυαλό του πρόσφυγα γονιού.

2.5. «Σας περιμένουμε», Μιχάλη Πασιαρδή

Σας περιμένουμε να 'ρθείτε παιδιά
Τούτη τη μέρα των Χριστουγέννων
Αυτή την ώρα της ελπίδα.
Να 'ρθείτε απ' τον θάνατο
Από τη φυλακή
Από το κάτεργο
Από τη μαύρη ερημιά που περπατείτε
Να 'ρθείτε από κει που βρίσκεστε σώοι, ακέραιοι
Με το χαμόγελο σας ξεδιπλωμένο όπως το ρόδισμα της ανατολής.

Σ' αυτή τη γωνιά, σ' αυτό το σπίτι
Σ' αυτό το τσαντίρι, στην προσφυγιά
Σας περιμένουμε.
Σήμερα, σήμερα να 'ρθείτε
Σήμερα να 'μαστε μαζί.

Αλλιώς δεν έχουμε Χριστούγεννα
Δεν έχουμε ελπίδα
Δεν έχουμε αστέρι
Δεν έχουμε χαρά
Δεν έχουμε παρηγοριά – αγαπημένοι
Φίλοι, αδέρφια.

Αυτή τη μέρα
Σας περιμένουμε.
Να 'μαστε μαζί.

Το ποίημα αυτό ανήκει στην ποιητική συλλογή του Μιχάλη Πασιαρδή, «Ο δρόμος της ποίησης Β'», που κυκλοφόρησε το 1976. Σχετίζεται με την τουρκική εισβολή του 1974 στην Κύπρο και την τραγωδία που την ακολούθησε: θάνατος, προσφυγιά, αγνοούμενοι.

Ο ποιητής απευθύνεται στους αγνοούμενους της Κύπρου, λέγοντας τους ότι προσμένουμε το γυρισμό τους. Τους καλεί να γυρίσουν πίσω σώοι, όπου και αν βρίσκονται (στη φυλακή, στο κάτεργο κλπ), αυτή τη μέρα των Χριστουγέννων. Τους καλεί να γυρίσουν πίσω, γιατί εμείς τους περιμένουμε, έστω και αν μερικοί από εμάς είμαστε μακριά από τα σπίτια μας, στην προσφυγιά. Στην τρίτη στροφή ο ποιητής δηλώνει ότι χωρίς τους αγνοούμενους μας - τα αδέρφια μας, τους φίλους μας - δεν θα έχουμε Χριστούγεννα, ούτε ελπίδα, ούτε χαρά. Τέλος, στην τέταρτη στροφή ο ποιητής επαναλαμβάνει ότι εμείς οι Έλληνες της Κύπρου περιμένουμε το γυρισμό των αγνοούμενων μας τη μέρα αυτή των Χριστουγέννων του 1974.

Η συνεχής επανάληψη της φράσης “σας περιμένουμε” δηλώνει την ελπίδα που έχουμε βαθιά μέσα στη ψυχή μας ότι μια μέρα θα γυρίσουν πίσω, κοντά μας οι αγνοούμενοι μας. Επίσης δηλώνει την ανυπομονησία μας να τους ξαναδούμε και να τους σφίξουμε μέσα στην αγκαλιά μας, καθώς και την απέραντη αγάπη μας προς αυτούς. Οι δύο πρώτες στροφές του κειμένου είναι εμπλουτισμένες με αντιθετικές εικόνες. Ο ποιητής κάνει λόγο από τη μια για τη μέρα των Χριστουγέννων, που αποτελεί και μια μέρα ελπίδας για μας (για το γυρισμό των αγνοούμενων μας) και από την άλλη κάνει λόγο για θάνατο, φυλακές, κάτεργα, ερημιά, τα οποία αντιμετωπίζουν ίσως οι αγνοούμενοι εκεί που βρίσκονται. Και ενώ μιλά για θάνατο και φυλακές, τους ζητά να γυρίσουν πίσω σώοι και αβλαβείς, με το χαμόγελο στα χείλη. Στη δεύτερη στροφή ο ποιητής δίνει την αντίθεση ανάμεσα σε πρόσφυγες και μη. Άλλοι θα δεχτούμε τους αγνοούμενους στα σπίτια μας και άλλοι σε ξένα σπίτια, σε τσαντίρια κλπ. Είναι πράγματι εντυπωσιακό το πως ο ποιητής, μέσα στους λίγους αυτούς στίχους της πρώτης και δεύτερης στροφής, πετυχαίνει να δώσει τόσες πολλές αντιθετικές εικόνες και να προκαλέσει έτσι τη συναισθηματική φόρτιση στον αναγνώστη, καθώς και την αγωνία για το γυρισμό των αδελφών μας, που αγνοούνται.

Οι λέξεις και οι φράσεις που χρησιμοποιεί ο ποιητής στο ποίημα, δεν είναι τυχαίες. Έτσι και το ότι καλεί τους αγνοούμενους να γυρίσουν πίσω τη μέρα των Χριστουγέννων δεν είναι τυχαίο. Τα Χριστούγεννα έχουν το δικό τους ρόλο στο ποίημα. Είναι μια μέρα χαράς, μια μέρα ελπίδας. Τη μέρα αυτή γεννήθηκε ο Σωτήρας του κόσμου. Έτσι ο συγγραφέας εύχεται να γυρίσουν οι αγνοούμενοι μας αυτή τη μέρα. Ελπίζει ότι ο Σωτήρας Χριστός με τη γέννηση

του, θα φέρει και τη σωτηρία των αγνοουμένων της Κύπρου. Γι' αυτό και ο ποιητής χρησιμοποιεί τα "Χριστούγεννα" ως υπότιτλο του ποιήματος.

2.6. « Ένα τραγούδι για τον Ριμαχό», Παντελή Μηχανικού

«Και ποιος ήτανε τόσο λεβέντης
όπως τον Ριμαχό
που έσκυψε και φίλησε το χώμα
απ' όπου διάβηκε η αγαπημένη του
κι αυτή προχωρούσε υπερήφανη κι ακατάδεχτη
κι οι άλλοι τον είπανε βλάκα
κι αυτός ξανάσκυψε και ξαναφίλησε το χώμα
ξέροντας καλά πως οι άλλοι τον λέγανε βλάκα.

Και τα στήθια του ήταν γεμάτα χαρά
Γεμάτα χαρά.

Ποιος ήτανε τόσο λεβέντης όπως τον Ριμαχό.
Εφτά χιλιάδες φορές θα σκοτώνονταν
για να υπερασπίσει το χώμα
απ' όπου διάβηκε η αγάπη του.

Ποιος είναι λεβέντης σαν τον Ριμαχό
ποιος έχει αγάπη σαν τον Ριμαχό
να υπερασπίσει τούτα τα χώματα.»

Ο Παντελής Μηχανικός χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη μορφή του Ριμαχό ως δάνειο από τον πρώτο δημιουργό της το 1975. Η συγκεκριμένη μορφή εμφανίστηκε στην κυπριακή λογοτεχνία το 1973 ως δημιούργημα του ποιητή Κυριάκου Χαραλαμπίδη, ο οποίος στη συλλογή του «Το αγγείο με τα σχήματα» συμπεριέλαβε πέντε ποιήματα με ήρωα το Ριμαχό.¹⁶

¹⁶ Σάββας Παύλου, *Φιλολογικά και άλλα*, σ. 189

Οι ιστορικές δοκιμασίες που αποτυπώνονται στο ποίημα είναι η τουρκική εισβολή το 1974, ενώ μέσα από τη διάσταση μεταξύ του Ριμαχό και των άλλων διαφαίνεται και η τραγωδία της εσωτερικής διάσπασης που προηγήθηκε, του διχασμού που άφησε μετέωρους και μόνους τους λίγους αγωνιστές της Δημοκρατίας.¹⁷

Ο Ριμαχό μέσα στο ποίημα κινείται ανάμεσα στην απόρριψη του ίδιου του, του εαυτού, από την εξουσιαστική ρύθμιση των ποιητικών πραγμάτων του νησιού και στην απόρριψη απ' αυτόν τον ίδιο των ψευδαισθήσεων και αποπροσανατολισμών, που κυριάρχησαν, όπου με λιτά εκφραστικά μέσα αποθεώνεται και η γυναίκα-πατρίδα και η μοναχική ηρωική πορεία.

Ο ποιητής χρησιμοποιεί σύμβολα για να τονίσει περισσότερο τα σημαντικότερα στοιχεία του.

Ριμαχό: αποτελεί ένα σύμβολο αφοσίωσης και γενναιότητας. Χαρακτηρίζεται ως λεβέντης για τον ποιητή, επειδή παρά τις αντιξοότητες αφοσιώνεται με πάθος στην υπεράσπιση της «αγαπημένης», ενώ ταυτόχρονα εμφανίζεται ως βλάκας για τους άλλους που δε συμμερίζονται ούτε το ιδανικό του, ούτε την αφοσίωσή του.

Αγαπημένη: χαρακτηρίζεται η Κύπρος, η οποία παρουσιάζεται να είναι έντονα υπερήφανη και ακατάδεκτη. Με αφετηρία τα γεγονότα που προηγήθηκαν, το 1974, συνάγεται ότι πρόκειται για τη δοκιμαζόμενη πατρίδα του ποιητή, την Κύπρο. Η γυναίκα-πατρίδα σκιαγραφείται σαν όραμα, υπερήφανη μέσα στις δοκιμασίες της, άξια αγώνων και θυσιών, τα οποία όμως της προσφέρονται μόνο από τους πιο συνειδητοποιημένους.

Οι άλλοι: αναφέρεται στον κόσμο. Τον απλό κόσμο που τον αναφωνεί ως βλάκα. Λειτουργούν ως αντίποδας του Ριμαχό, οι άνθρωποι που απορρίπτουν τον αγώνα, δεν συνειδητοποιούν την ανάγκη του ή δε συμφωνούν μ' αυτόν. Η στάση τους υπογραμμίζει περισσότερο τη μοναχικότητα του ήρωα και καθιστά ακόμα πιο ηρωική την αγωνιστική του πορεία.

Ο Ριμαχό προβάλλει από το ποίημα ως μορφή-πρότυπο και αντιστοιχεί ενδεχομένως σε συγκεκριμένη ιστορική προσωπικότητα (π.χ. Μακάριος). Παράλληλα όμως, η μορφή του

¹⁷ Ζαφειρίου και συν., «Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας», Τόμος Β', (Λευκωσία, 2012), σελ. 195

μπορεί να «διαβαστεί» ως έκφραση του λαϊκού αισθήματος σε μια εποχή συλλογικής δοκιμασίας (εισβολή, κατοχή), το οποίο θαυμάζει και υμνεί όποιον πραγματοποιεί αυτό που το ίδιο εύχεται και ελπίζει. Παραμένει άφοβος, αφοσιωμένος μέχρι θανάτου σ' αυτήν, πρόθυμος να πεθάνει, για να υπερασπίσει το χώμα απ' όπου διάβηκε και άφησε τα χνάρια της εκείνη. Στην πορεία του αυτή είναι μόνος. Οι άλλοι όχι μόνο δεν είναι διατεθειμένοι να μοιραστούν τη δοκιμασία του αλλά απαξιώνουν την προσπάθειά του να υπερασπιστεί ό,τι θεωρεί ιερό.

Τα στοιχεία τα οποία συνθέτουν τη μορφή του Ριμαχό είναι η λατρεία για την αγαπημένη του πατρίδα, που διαφαίνεται έντονα στους στίχους «έσκυψε και φίλησε το χώμα απ' όπου διάβηκε, ξανάσκυψε και ξαναφίλησε το χώμα» και η αδιαφορία για την εναντίωση των άλλων, γεγονός που είναι ξεκάθαρο ότι το αντιλαμβάνεται καθώς αναφέρει τη φράση «ξέροντας καλά πώς οι άλλοι τον λέγανε βλάκα». Επίσης, μέσα από τη στάση του διαφαίνεται η εσωτερική πληρότητα ως αποτέλεσμα της αφοσίωσής του σε κείνην καθώς και η αταλάντευτη εμμονή του στον δρόμο του αγώνα και της θυσίας που φαίνεται από τον στίχο «εφτά χιλιάδες φορές θα σκοτωνόταν για να υπερασπίσει το χώμα».

Το ποίημα διακατέχεται από αινιγματικότητα, καθώς μέσα από τον λιτό λόγο του ποιητή μπορεί κανείς να φανταστεί πολλά. Ως μέσο ανάδειξης του Ριμαχό, χρησιμοποιείται η πατρίδα του, η αγαπημένη όπως αναφέρεται καθώς μέσα από την ερωτική του συμπεριφορά δείχνει την αφοσίωσή του σε αυτή.

Με απλές αινιγματικές λέξεις όπως χώμα-χώματα, που δηλώνουν με άλλο τρόπο την πατρίδα αφήνει στον αναγνώστη μια γεύση φαντασίας και σκέψης. Η φράση «έσκυψε και φίλησε το χώμα», δείχνει την ευλαβή αφοσίωση του ήρωα στα ιερά χώματα της πατρίδας. Με τον τρόπο αυτό γίνεται εμφανέστερη η επίμονη αφιέρωσή του στα πάτρια εδάφη. Η φράση γεμάτα χαρά που τονίζει την αγαλλίαση, την εσωτερική ικανοποίηση που αντλεί απ' αυτή την αφοσίωση, καθώς και η φράση οι άλλοι τον είπαν βλάκα που αποκαλύπτει την αντίθεση ανάμεσα στον ήρωα και τους άλλους. Ειδικά οι δύο αυτές τελευταίες φράσεις μπορούν να σχολιαστούν μαζί, ώστε να διαφανεί καλύτερα ότι ενώ ο Ριμαχό έχει πλήρη επίγνωση της διάστασής του με τους άλλους παρόλα αυτά δεν αλλάζει τη στάση του καθόλου

Το ποίημα αποθεώνει τελικά τόσο τη γυναίκα - πατρίδα (η αγαπημένη) όσο και τη μοναχική ηρωική πορεία του ήρωα (Ριμαχό), επικρίνοντας έμμεσα όσους λιποτακτούν από τους εθνικούς αγώνες.

2.7. Ο Πενταδάκτυλος, Λεύκιου Ζαφειρίου

Ο Πενταδάκτυλος αναπνέει
στον δικό μου ρυθμό
έγινε ένα με τους δικούς μου παλμούς
ανακατεύτηκε μέσα μου
και δεν μπορείς να ξεχωρίσεις
τον Πενταδάκτυλο απ' τον ευατό μου
τον εαυτό μου απ' τον Πενταδάκτυλο
το αίμα του απ' το δικό μου.
Κι έτσι συμπορευόμαστε συνυπάρχουμε·
Ο Πενταδάκτυλος το βουνό
κι εγώ ο άνθρωπος.

Ο Λεύκιος Ζαφειρίου στο ποίημα του Πενταδάκτυλος προσπαθεί να μεταδώσει το μήνυμα της συνύπαρξης του Πενταδακτύλου μαζί του. Θεωρεί ότι για να λυτρωθεί ο ίδιος και για να είναι υγιής πρέπει να υπάρξει συνύπαρξη των δύο. Αυτή τη συνύπαρξη τη μεταδίδει μέσα από εικόνες και συναισθήματα που εκφράζει καθώς αναφέρει ότι ο Πενταδάκτυλος αναπνέει στον δικό του ρυθμό, ζει όπως αυτός, συμπορεύεται μαζί του. Προσωποποιεί λοιπόν τον Πενταδάκτυλο, του δίνει συναισθήματα προσπαθώντας να τονίσει την έλλειψη που νιώθει για τον χαμό του.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα ποιήματα της εισβολής έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία, γι' αυτό και μπορούν να διαχωριστούν σε κάποιες θεματικές κατηγορίες και ενότητες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα κείμενα που αφορούν θρήνο για τις χαμένες πατρίδες. Μια δεύτερη κατηγορία είναι οι ελεγείες για τους νεκρούς και ειδικά για τους αγνοούμενους. Για τις δύο αυτές πρώτες κατηγορίες μπορεί κανείς να πει ότι η έμφαση είναι στον ανθρώπινο πόνο, τη συμφορά, την τραγωδία. Η τρίτη κατηγορία αφορά τα *οργισμένα και καταγγελτικά πολιτικά ποιήματα*, που στρέφονται κατά των κάθε λογής “ενόχων”: αυτών “που αδράξαν τις πύλες και τις ανοίξαν στον εχθρό”, αυτών οι οποίοι με την αφέλεια, την αμέλεια και την αβελτηρία τους έπραξαν κατ’ ουσία το ίδιο, κατά των ισχυρών υποκριτών της γης και όποιων άλλων. Από την κατηγορία αυτή δεν λείπουν – ενδεχομένως μάλιστα και να ξεχωρίζουν ποιοτικά – τα ποιήματα αυτοκριτικής και αυτοκαταγγελίας. Και τέλος είναι τα ποιήματα καρτερίας και αντίστασης.

Θα μπορούσε, λοιπόν, ενδεχομένως να υποστηρίξει κανείς ότι ανάλογα με τα βιώματα τους και τις σκέψεις τους αλλά και τα όσα τους διηγούνται οι ποιητές εκφράζονται ανάλογα και βλέπουν από διαφορετική σκοπιά το θέμα της εισβολής.

Π.χ. ο Θεοδόσης Νικολάου επιχειρεί να μεταδώσει τη θέλησή του και τη νοσταλγία του για τον τόπο του καθώς ευελπιστεί σε μια επιστροφή στα πατρογονικά εδάφη του. Από την άλλη ο Μόντης είναι ξεκάθαρο ότι κατηγορεί τους εχθρούς, χωρίς καν να τους ονοματίσει. Αυτούς που είναι υπεύθυνοι για την καταστροφή της Κύπρου, αυτούς που ήρθαν και κατέλαβαν το νησί. Τέλος, ο Παντελής Μηχανικός στο έργο του για τον Ριμαχό, δείχνει την ανδρεία και το μεγαλείο των ηρώων που ήθελαν να υπερασπίσουν τα κυπριακά χρώματα έστω κι αν δεν τα κατάφεραν τελικά.

Την ποιητική κατάθεση του '74 θα μπορούσαμε να την προσλάβουμε με ποικίλους τρόπους. Θα μπορούσαμε, προσεγγίζοντας το όλο θέμα, να σταθούμε πρώτα στους ποιητικούς τρόπους πρόσληψης της εισβολής του '74 και στην κατάθεση μιας ιδιαζόντως «εθνικής» ποίησης, με όλη την παρεπόμενη προσωπική μυθολογία και το υπαρξιακό τραύμα. Είναι εδώ η θλίψη, ο καημός αλλά και η νοσταλγία, γι' αυτό και μια ποίηση τρυφερή, λυρική, με την ανάδειξη του

τόπου και του κατατρεγμένου πληθυσμού. Κι ακόμα μια ποίηση πολιτική και ειρωνική, σκληρή, έως σαρκαστική. Οργισμένη. Θρηνητικά, λοιπόν, ποιήματα για την απώλεια, συναξάρια, ελεγείες, ποιήματα καταγγελίας, ποιήματα αντίστασης και μαρτυρίας συνθέτουν το πλαίσιο και τους άξονες της ποιητικής πρόσληψης της τουρκικής εισβολής του '74 στην Κύπρο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Αποσπάσματα από πολεμικά ανακοινωθέντα του ΡΙΚ:

«Ανακοινούται ότι αι Ελληνικαί Κυπριακαί Ένοπλοι Δυνάμεις απήντησαν ήδη δια των πυροβόλων των εις τον [...] εισβολέα. Αι ημέτεραι δυνάμεις έμπλεοι πολεμικού ενθουσιασμού αγωνίζονται σθεναρώς.» «Ανακοινούται ότι [...] τα διάφορα στρατιωτικά τμήματα των Τουρκοκύπριων υποχρεώθησαν από ώρα εις άμυναν και ήρχισαν να κάμπτονται υπό την πίεσην των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων.»

(Καρδιανός, 1976, σσ. 66-67)

! ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Σάββατο 1. Υ.
! . Ταχυδρόμου.—
) Τουρκενιά στρατεύματα ήρ-
χισαν να αποβιάζονται στις
βόρειες άκτις της Κύπρου και
πλησίον της Κυρηνείας.
! Η απόβασις από θαλάσσης
και αέρος ήρχισε την 3ην πρω-
ινήν της σημερον Σάββατον.

Εφημερίδα «Ταχυδρόμος», 20/7/1974

ΣΗΜΕΡΑ ΤΗΝ ΠΡΩΪΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΠΕΒΙΒΑΣΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΗΡΥΝΕΙΑ ΚΥΠΡΟΥ

Εφημερίδα «Ταχυδρόμος», 20/7/1974

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

PUBLIC INFORMATION OFFICE
PRESS RELEASE

20 'Ιουλίου, 1974

ΕΚΤΑΚΤΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΥΠ' ΑΡ. 1
(έχδοθέν τήν 8 π.μ.)

Ἀνακοινούται ὅτι τήν πρωΐαν τῆς σήμερον Τουρκικά ἀεροσκάφη ἔνευ προειδοποιήσεως, ὑκούως καί ἀνάνδρως προσέβαλον τόν σταθμόν ραντάρ, ἐβομβάρδισαν τό στρατόπεδον τῆς ΕΛ.ΔΥ.Κ. καί ἔρριψαν ἐντός τοῦ Τουρκοκυπριακοῦ θύλακος Λευκωσίας - Ἀγύρτας μικράν δύναμιν ἀλεξιπτωτιστῶν. Αἱ Ἑλληνικαί Κυπριακαί Δυνάμεις ἀντιμετωπίζουν μετά γενναιότητος καί πρωτοφανοῦς ἐνθουσιασμοῦ τήν ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν τοῦ Τουρκικοῦ σωβινισμού.

Ὁ ἐχθρός οὐδέν κατάρθωσε νά ἐπιτύχη. Μέχρι στιγμῆς κατερρίφθησαν τρία ἐχθρικά ἀεροσκάφη.

Οὐδεμία ἀπώλεια ἐσημερώθη εἰς τὰς ἡμετέρας δυνάμεις.

Παπαδημήτρης, Εισβολή, 1977, τ.Α, σ. 6

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ

Ο κ. Κληρίδης
ἀνολιξιμθάνει

ΛΕΥΚΩΣΙΑ. —
Τό κυπριακό Ρεζιμμένο ἀνέ-
φερε χθές ότι ο Νίκος Σαμφών πα-

ρητήβη και ἀνέλαβε ο πρόεδρος
της Βουλής Κος Γλάυκος Κληρί-
δης, ο οποίος είναι γνωστός από
τὸς ἐνδοκυπριακὸς συνθμιλία.

Ο Νίκος Σαμφών ἀμμιλὲν ὅ-
τι τοῦ ραδιοφώνου εἶπε ὅτι ἐκασ-
τὸ καθήκον του, καί ὅτι τὴν πρὸς

Ο κ. ΓΛΑΥΚΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ

διόσεις στὴν περιοχή αὐτὴ τί-
πρσις του πυρός καί ὑπὸ τὸ
ἑνα ποροτάξιων.

Τὸ ραδιοφώνο τῆς Λευκωσίας
ἀνέφερε ὅτι ἡ Κυρήνεια ἐλέγχε-
τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ὅ-
σοι ἔχουν ἐγκαταστήσει καί ἐλέ-
χουν διόδονο μῆκος 15 μίλις
μεταξὺ Κηρυνείας καί Λευκωσίας.

Στὴν Λευκωσία ἔνοιζαν στὴ
ἑρσι πιαλήσεις δευζίνης καί με-
τὰ καφενεία.

Ἐγνώσθη ὅτι αἱ ἀπώλειαι τῆς
ἀμάχων πληθυσμοῦ στὰ ἐσμεσὰ
σθύντα δύο ξενοδοχεῖα τῆς Ἀμ-
χόστου εἶναι ὁρῖσι καί ὅτι τῶν
τουρκικὰ ἀεροπλάνο ἐπληξον τὴν
Ξενοδοχεῖα πρὸ καί μετὰ τὴν ἐπί-
λη τῆς πούσις τοῦ πυρός.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Βρεταννὸ
ναυτικό ἐκκινῶναι βρεταννοὺς καί
ἑνους ὑπηκόους ὅσο τὸν λιμὲν
τῆς Κυρήνειας ἀλλὰ τὰ βρεταννὰ
πολεμικά, ὅπως ἰσχυρίσθη βρετι-
νὸς ὑπουργός, ἐν μετέσθον καί
ἐν συνέπρως μετὰ τῶν τοῦ
κων κατὰ τὸς ἀποδοτικὸς ἐπὶ
ἀλλοις καὶ Κηρυνείας.

Εφημερίδα «Ταχυδρόμος», 20/7/1974

Απάντηση του Κληρίδη σε ερώτηση δημοσιογράφου:

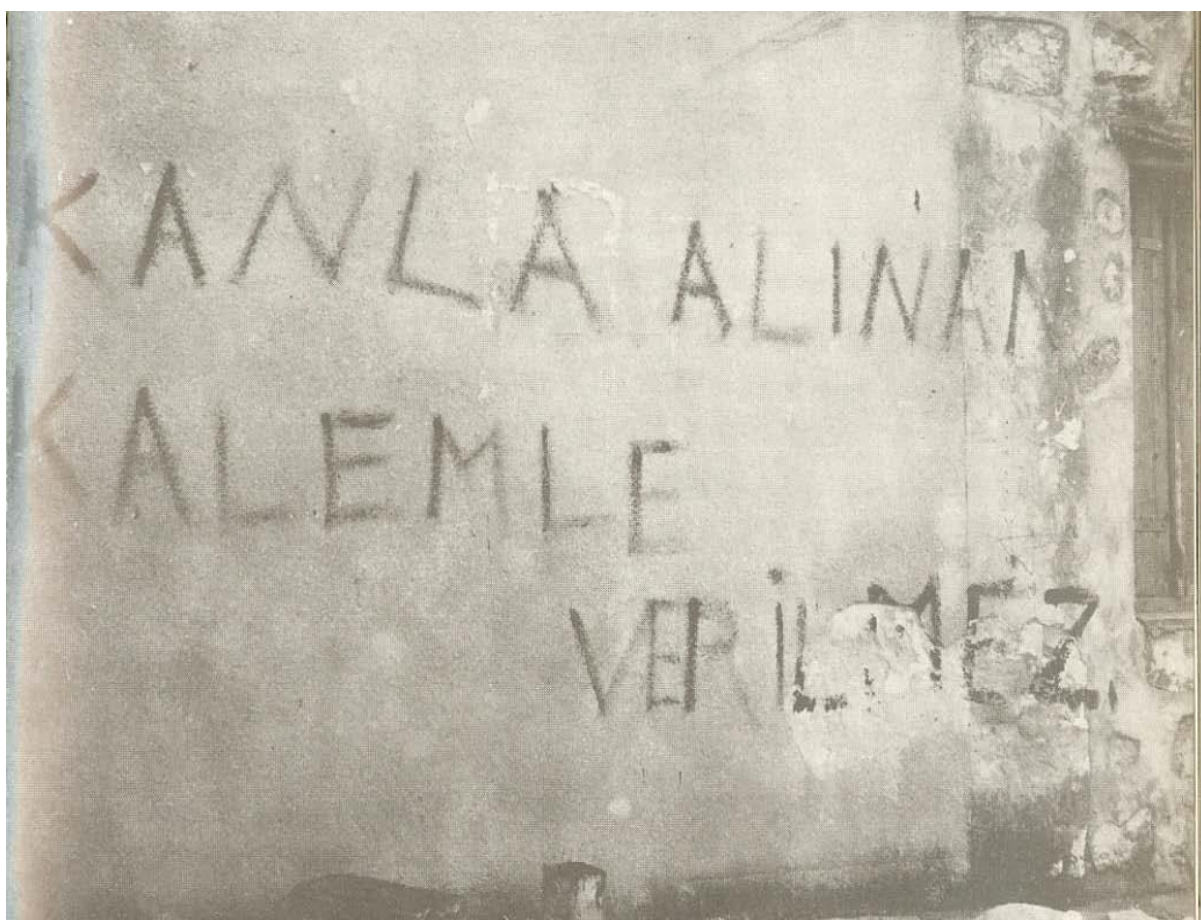
Για μένα, η ευθύνη ήταν πρώτον να μη γίνει σύγκρουση μεταξύ μακαριακών και γριβικών, διότι υπήρχαν οπλισμένες μονάδες και των δύο πλευρών και να έχουμε εμφύλιο πόλεμο και έτσι να δώσουμε την δικαιολογία στην Τουρκία για προέλαση σε ολόκληρη την Κύπρο. Το δεύτερο ήταν να βρεθεί τρόπος να κηρυχθεί κατάπαυση του πυρός και από τις δύο πλευρές και τρίτο ν' αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για την λύση του Κυπριακού.

Kizilyurek, Γλάυκος Κληρίδης: Η Πορεία μιας χώρας, 2006, σ. 139

Και μετά τη συμφωνία της Γενεύης

ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΝΑ ΠΑΡΑΒΙΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΕΧΕΙΡΙΑ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Εφημερίδα, Χαραυγή, 2.8.1964

Τοιχογραφία σε τουρκοκυπριακή συνοικία ΚΑΝΛΑ ΑΛΙΝΑΝ ΚΑΛΕΜΛΕ ΒΕΡΙΛΜΕΖ = Ο,ΤΙ
ΚΕΡΔΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΑΙΜΑ ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΜΕ ΠΙΝΝΑ,
Στυλιανού, 1981, σ. 30)

**ΣΥΣΚΕΠΤΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΓΚΙΖΙΚΗΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΡΧΗΓΟΥΣ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ
ΝΑΥΤΙΚΟΥ & ΠΕΖΙΚΟΥ**

Εφημερίδα, Ταχυδρόμος, 11.08.1974

ΕΥΡΕΙΑ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

**Πολεμικός
συναγερμός
είς 'Ελλάδα**

ΝΕΑ ΣΥΣΚΕΨΙΣ ΧΘΕΣ

Εφημερίδα, Ο Φιλελεύθερος, 13.08.1974

Αντιμετωπίστηκε αρχικά το πρόβλημα ένδυσης, με τη διανομή μεταχειρισμένων ειδών ρουχισμού, που είχαν σταλεί δωρεάν από την Ελλάδα [...]. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος υπόδησης [...] διανεμήθηκαν σ' όλους τους πρόσφυγες κουπόνια και ο καθένας προμηθεύτηκε δωρεάν ένα ζευγάρι παπούτσια.

Μυρτιώτης, Ο Άθλος, 2006, σ.σ. 36-37

Τελικός προορισμός μας πριν [...] από τις διάφορες διαδικασίες, που όμως ήταν αναγκαίες [...], ήταν [...] η Ξενοδοχειακή Σχολή [...]. Εδώ γινόταν το κάτι άλλο! Χιλιάδες κόσμος από κάθε γωνιά της Κύπρου είχε κατακλύσει τους δρόμους [...]. Κραυγές χαράς και ικανοποίησης για όσους έβλεπαν τους δικούς τους να επιστρέφουν. Και κραυγές θρήνου [...] και απόγνωσης για όσους έβλεπαν να σβήνουν και οι τελευταίες ελπίδες που έτρεφαν ότι θα ξαναδούν τους “χαμένους” δικούς τους [...]. Όλοι μας [...] ρωτούσαν να πληροφορηθούν αν ήταν οι δικοί τους ανάμεσά μας.

Πιερής, 2000, σσ. 195-196

Εφημερίδα, Χαραυγή, 6.8.1974.

ΝΕΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

Εφημερίδα, Χαραυγή, 1.8.1974.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές:

- Κλαίρη Αγγελίδου, (2001). *Ποιητική συλλογή «Του ξεριζωμού»*, Κύπρος.
- Κυριάκος Χαραλαμπίδης, (1989). *Ποιητική συλλογή, «Θόλος»*, Κύπρος.
- Κώστας Μόντης, (1987). *Άπαντα Α΄. Ποίηση*, Ίδρυμα Αναστάσιου Γ. Λεβέντη, Λευκωσία.
- Λεύκιος Ζαφειρίου, (2011). *«Ποιήματα 1964-2010»*, Κύπρος.
- Μιχάλης Πασιαρδής, (1977). *«Ο δρόμος της ποίησης Γ»*, Κύπρος (β΄ έκδοση 2001).
- Παντελής Μηχανικός, (1975). *Ποιητική συλλογή «Κατάθεση»*, Λευκωσία, Κύπρος.
- Παντελής Μηχανικός, (1973). *Ποιητική συλλογή «Το αγγείο με τα σχήματα»*, Κύπρος.

Βοηθήματα:

Βιβλία

- Αθανασοπούλου Μ., (2008). *Σχόλιο ποιητικής στα ιδιωματικά του Κώστα Μόντη*. Λευκωσία.
- Ζαφειρίου Λεύκιος, (1991). *Η νεότερη κυπριακή λογοτεχνία: γραμματολογικό σχεδιάσμα*. Λευκωσία.
- Ζήρας Αλέξης, (2010). *Όψεις της κυπριακής πεζογραφίας 1900-2000*. Εκδ. Αίπεια. Αθήνα.
- Ιωαννίδης Κλείτος, (1986). *«Παντελής Μηχανικός», Ιστορία της νεώτερης κυπριακής λογοτεχνίας*, Λευκωσία, 1986 (για βιβλιοκρισία του Ιωαννίδη βλ. Παναγιώτου Νίκος, Κριτική θεώρηση της «Ιστορίας της νεώτερης κυπριακής λογοτεχνίας» του Κλείτου Ιωαννίδη. Λευκωσία, 1986).
- Κεχαγιόγλου Γιώργος – Παπαλεοντίου Λευτέρης, (2011). *Ιστορία της νεώτερης κυπριακής λογοτεχνίας*, από το 1974-1990. Λευκωσία
- Λάμπρου Γιάννης, (2004). *Ιστορία του Κυπριακού, «Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία» 1960-2004*
- Μηχανικός Παντελής, (1982). *Ποιήματα: συλλογές και άλλα*. Επιμέλεια Θ. Νικολάου και Φ. Σταυρίδης, Λευκωσία: Χρυσοπολίτισσα.
- Μόντης Κώστας, (1987). *Άπαντα Α΄*, Εκδ. Σόκολη, Λευκωσία.

- Ορφανίδης Νίκος, (1990). *Ανθολογία κυπριακής λογοτεχνίας*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία.
- Παπαδημητρίου Γιώργος, (1967). *Το συνταγματικό πρόβλημα στην Κύπρο*, Κύπρος.
- Παπαλεοντίου Λεοντίου, (2001). *Όψεις της Ποιητικής του Κώστα Μόντη*, Εκδ. Σόκολη, Αθήνα.
- Παπανουσόπουλος Α., (2008). *Νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Κύπρου*, Αθήνα.
- Πιερίδης Γιώργιος, (1989). *Η τετραλογία των Καιρών*, Αθήνα 1989 (β' έκδ. Λευκωσία: Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, 2000).
- Προυσής Κώστας, (1994). *Μελετήματα για τον Κύπριο Χρυσάνθη*. Λευκωσία, Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου.
- Πυλιώτης Αχιλλέας, (1994). *Προσφορά. Ποιήματα 1946-1974*. Επιμέλεια Παύλος Παρασκευάς, Λευκωσία: Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υ.Π.Π.
- Juliet Pearce, (1979). "Troubled Northern Cyprus fights to keep afloat" in *Cyprus. Grapheio Typou kai Plērophoriōn, Cyprus. Grapheion Dēmosiōn Plērophoriōn, Foreign Press on Cyprus, Public Information Office*.
- Nancy Crawshaw, (1978). *The Cyprus Revolt*. George Allen and Unwin, London.

Άρθρα – Περιοδικά – Εφημερίδες

- Άρθρο Επτά Ημέρες. «*Η Καθημερινή*» (21.7.1996)
- Άρθρο Καρδιανός, 1976.
- Άρθρο Παπαδημήτρης, *Εισβολή*, 1977, τ.Α.
- Άρθρο Kizilyurek, Γλάνκος Κληρίδης: *Η Πορεία μιας χώρας*, 2006.
- Περιοδικό *Νέα Εστία*, 659 (1954)· 1745 (2002)
- Περιοδικό *Η Λέξη*, 85-86 (1989)· 203-204 (2010)
- Περιοδικό «*Ο Κύκλος*», 21-22, 5-8/1986.
- Περιοδικό, «*Νέα Εποχή*», [224], 1994.
- Περιοδικό «*Κύκλος*», Νικολάου Θ., «*Η ποίηση του Παντελή Μηχανικού*», 1-2/1980
- Περιοδικό «*Κύκλος*», Σταυρίδης Φοίβος, «*Βιβλιογραφία Παντελή Μηχανικού*», 1-2/1980
- Εφημερίδα «*Ο Φιλελεύθερος*», Χριστοφίδης Ανδρέας, «*Ο Παντελής Μηχανικός μέσα στην Κυπριακή πραγματικότητα*», 20 & 21/3/1979.
- Εφημερίδα «*Ο Φιλελεύθερος*», Λυσιώτης Γιώργος, «*Παντελής Μηχανικός, ο ποιητής του εσωτερικού βάθους*», 26/1/1979.

- Εφημερίδα, «Χαραυγή», 1.8.1974.
- Εφημερίδα «Ταχυδρόμος», 20/7/1974

Εγκυκλοπαίδειες

- «Ιστορία της Ελληνικής Λογοτεχνίας», Αθήνα, 2001-2007 [τόμος Στ΄ Παντελής Παντελής Μηχανικός, 310-311. Τόμος Ζ΄, Κυριακός Χαραλαμπίδης 264-268, Μιχάλης Πασιαρδής, 298-302, Ανδρέας Παστελλάς, 392-397, Θεοδόσης Νικολάου 450-454]
- Γιάκος Δημήτρης, «Χρυσάνθης Κύπρος», *Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα.

Αρχεία

- Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών (:89, 118, 176, 178, 180, 226, 252, 337, 342, 371).
- Αρχείο Κύπρου και Λούλας Χρυσάνθη - Πνευματικής Κύπρου (: 15, 69, 209, 210, 212).

Λεξικά

- Κουδουνάρης Αριστείδης Λ., (1995). «Πιερίδης Γεώργιος του Φιλίππου», Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920. Λευκωσία, (έκδοση γ΄).
- Κουδουνάρης Αριστείδης Λ., (1995). «Χρυσάνθης Κύπρος», Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920. Λευκωσία, (έκδοση γ΄).

Ιστοσελίδες

Kyriakoscharalambides.blogspot.gr.

www.pi.ac.cy.

www.topapi.gr

http://www.costasmontis.com/biography_gr.html